

Mirosław Bańko, Językowe przejawy dyskryminacji (?) pieszych w Polsce

Język, jakim relacjonuje się wypadki drogowe z udziałem kierujących i pieszych, może mieć wpływ na postawy i zachowania odbiorców. Artykuł ten omawia kilka zwrotów, czy raczej typów zwrotów, które są często używane w polskich mediach i w książkach specjalistycznych w opisach wypadków drogowych i które zdają się pomniejszać udział i sprawstwo kierujących, a przerzucać winę na pieszych. Można się spierać o to, czy piesi w Polsce podlegają dyskryminacji w sensie społecznym i prawnym, ale język używany do relacjonowania wypadków drogowych, w których poszkodowani są piesi, należy uznać za społecznie szkodliwy, wzmacniający stereotypy i utrudniający regulacje prawne, które powinny dążyć do zmniejszenia liczby wypadków w ruch drogowym.

Oksana Baranivska, Rząd przyimków w języku polskim i ukraińskim: analiza porównawcza i błędy w użyciu

Obecnie tak w językoznawstwie polskim, jak i w ukraińskim brakuje prac poświęconych analizie kontrastywnej polskiego i ukraińskiego systemów przyimkowych. W proponowanym referacie przedstawiono najczęściej używane przyimki języka polskiego i języka ukraińskiego, przeprowadzono ich analizę porównawczą, wykazano błędy związane z rekcją i użyciem przyimków w obu językach. Praktyka dydaktyczna pozwoliła ukazać pełny obraz tego, z jakimi problemami muszą się zmagać Ukraińcy i Polacy, którzy uczą się odpowiednio języka polskiego i ukraińskiego.

Bogusław Bogusz, Metaforyzacja agresji słownej w języku komentarzy internetowych

Przedmiotem wystąpienia będzie próba określenia domen pojęciowych zawartych w metaforach wyrażających agresję słowną, jaka przejawia się w formie komentarza internetowego. Kognitywne ujęcie metafory ma na celu wskazać, oprócz domen jednostkowych, również domenę nadrzędną, która wyznacza w dużej mierze charakter wypowiedzi osób komentujących zamieszczane w Internecie informacje o wydarzeniach mających między innymi wymiar polityczny. Materiał badawczy wyekscerpowany został z trzech popularnych internetowych portali informacyjnych, a komentowane przez internautów wydarzenie to odbywający się w Warszawie marsz z okazji Święta Niepodległość

Iwona Burkacka, Iwona Kaproń-Charzyńska, Metodologia synchronicznego słowotwórstwa strukturalnego – przeszłość w badaniach słowotwórczych czy ich trwałe zaplecze?

Problematyka wystąpienia mieści się w zaproponowanym przez organizatorów polu tematycznym konferencji: system gramatyczny polszczyzny – 40 lat po „żółtej gramatyce”.

„Żółta gramatyka” jako podsumowanie strukturalnego dorobku słowotwórstwa synchronicznego jest dla autorek punktem wyjścia do rozważań nad ewolucją badań słowotwórczych w ostatnich dziesięcioleciach. W wystąpieniu zostanie zwrócona uwaga na dorobek metodologiczny słowotwórstwa strukturalnego w kontekście nowych kierunków badań, zarówno tych jawnie nawiązujących do osiągnięć strukturalizmu, jak i tych, które odbiegają od jego założeń. W tym kontekście zostaną zaprezentowane po pierwsze podstawowe zagadnienia i pojęcia z zakresu słowotwórstwa, m.in. pojęcie motywacji słowotwórczej, kategorii słowotwórczych, zagadnienie funkcji formantów i hierarchii środków słowotwórczych. Po drugie Autorki ukażą, jak w obrębie badań słowotwórczych zmieniały się zainteresowania językoznawców. Stopniowe przechodzenie od opisu systemu słowotwórczego do opisu słowotwórstwa pojmowanego jako działanie językowe zaowocowało pojawieniem się opracowań teoretycznych i analitycznych, których przedmiotem oglądu są zagadnienia pragmatyki językowej, tzw. słowotwórstwa tekstowego, kreatywności słowotwórczej, słowotwórstwa w odmianach środowiskowych języka, w gatunkach medialnych. W wymienionych opracowaniach uwzględnia się konteksty komunikacyjne, kulturowe i sytuacyjne w opisie zjawisk słowotwórczych. Po trzecie Referentki podejmą także refleksję nad zastosowaniem wyników badań słowotwórstwa opisowego w badaniach interdyscyplinarnych, łączących różne metodologie, m.in. w badaniach procesu przyswajania języka, badaniach kompetencji językowej dzieci w wieku szkolnym i osób z zaburzeniami, w badaniach koncentrujących się na problemach kształcenia kompetencji komunikacyjnej. To pozwoli im stwierdzić, w jakim zakresie w badaniach słowotwórczych schodzą się ścieżki różnych nauk oraz w jakim zakresie badania te są odpowiedzią na potrzeby użytkowników języka.

Refleksja nad zmianą dominanty w badaniach słowotwórczych będzie prowadziła do odpowiedzi na pytanie, czy osiągnięcia metodologiczne słowotwórstwa strukturalnego na trwałe wpisały się w badania słowotwórcze i wciąż stanowią ich podstawę, czy też są już przeszłością.

Paweł Czernek, Nazwy polskich zespołów rockowych o postaci grup nominalnych. Analiza składniowa i semantyczna

W artykule podjęta została refleksja nad nazwami polskich zespołów rockowych aktywnych w latach 80. i 90. ubiegłego wieku, które mają postać konstrukcji nominalnych prostych (dwuczłonowych) oraz rozbudowanych. Analizy onomastyczne, semantyczne i lingwistyczno-kulturowe uzupełnione są charakterystyką składniową nazw reprezentujących różne modele grup atrybutywnych. Badania całościowe, uwzględniające opis gramatyczny wraz z analizą semantyczną, dają pełny lingwistyczny obraz jednostek nazywających grupy muzyczne.

Agnieszka Dziob, Zastosowanie metod semantyki relacyjnej do analizy semantyki prefiksów czasownikowych

Celem artykułu jest analiza terminologii medycznej, ze szczególnym uwzględnieniem sposobów powstawania terminów, tzn. takich mechanizmów terminotwórczych, które prowadzą do rozwoju i bogacenia się omawianej terminologii. Mechanizmy te można podzielić na te, które przynależą do derywacji formalnej i derywacji semantycznej. W artykule zostanie omówiony mechanizm specjalizacji znaczenia jako jeden z typów tworzenia nominacji, będący częścią derywacji semantycznej. W terminologii medycznej specjalizacja znaczenia przejawia się na dwa sposoby: 1. w zmianie znaczenia jednostek leksykalnych wykorzystywanych w języku ogólnym, 2. w przejmowaniu jednostek leksykalnych z języka ogólnego do tworzenia nowych, nietypowych kontekstów znaczeniowych, najczęściej bez zmiany znaczenia (w takiej sytuacji podstawowe znaczenie wyrazu wynika z kontekstu i jest powszechnie zrozumiałe dla każdego odbiorcy). Podstawę materiałową stanowi zbiór terminów i ich kontekstów pochodzących z czasopism medycznych: „Medical Tribune” oraz „Medycyna po Dyplomie

Bogusław Dunaj, Troska o język polski w czasach przełomu

Wkrótce po odzyskaniu niepodległości przez Polskę z inicjatywy Kazimierza Nitscha powołano w maju 1920 roku Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego. Działa ono do dziś (z przerwą na czas okupacji niemieckiej). Działalność Towarzystwa koncentrowała się i nadal koncentruje na popularyzacji wiedzy o języku polskim. Temu celowi służą publikacje w

organie Towarzystwa „Języku Polskim”, wygłaszanie odczytów, a także okresowo kursy dokształcające nauczycieli.

W drugiej części artykułu autor omawia tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny po przełomie polityczno-gospodarczym i komunikacyjnym po 1989 roku i związane z nimi zagrożenia. W artykule wyróżniono 5 grup problemów: a) zjawiska dotyczące systemu gramatycznego i leksykalnego, b) problemy związane z konstruowaniem tekstów, c) zmiany w zakresie zróżnicowania stylowego (ekspansja odmiany potocznej), d) wulgaryzacja języka, e) ideologizacja języka.

W ostatniej części artykułu autor rozważa, jakie działania powinno prowadzić Towarzystwo w obecnych czasach. Należy nadal publikować artykuły poświęcone różnym zjawiskom językowym, a także kontynuować działalność odczytową. Konieczne jednak jest poszerzenie działalności o rozmaite formy popularyzacji problemów językowych w Internecie.

Barbara Drozd, Specjalizacja znaczenia wybranych terminów medycznych na przykładzie czasopism branżowych

Terminologia medyczna jest właściwie niezbadana na gruncie polskiego językoznawstwa. Celem artykułu jest analiza terminologii medycznej, ze szczególnym uwzględnieniem sposobów powstawania terminów, tzn. takich mechanizmów terminotwórczych, które prowadzą do rozwoju i bogacenia się omawianej terminologii. Podstawę materiałową stanowi zbiór terminów i ich kontekstów pochodzących z czasopism medycznych: „Medical Tribune” oraz „Medycyna po Dyplomie”. W artykule zostały ukazane terminy medyczne, które uległy procesowi specjalizacji znaczenia, tzn., że zmieniło się ich znaczenie lub kontekst użycia.

Joanna Duska, Co z tym *Niemaszem*, czyli fraza *nie masz* w funkcji egzystencjalnej jako problem transkrypcji tekstów staropolskich

Uczestnicząc w pracach związanych z dokończeniem wydania *Dzieł wszystkich* Jana Kochanowskiego, autorka zainteresowała się problemem transkrypcji staropolskiej frazy *nie masz* oraz jej umiejscowienia w indeksach wyrazów. Na podstawie słowników języka polskiego, słowników historycznych dawnej polszczyzny oraz tekstów staropolskich ustala, że uzasadniona jest transkrypcja *nie masz* w przeciwieństwie do *niemasz* lub *nie ma-ż*, co jest praktyką niektórych wydawców. Śledząc zawartość wyżej wymienionych pozycji wykazuje synonimiczność semantyczną obu form i ukazuje historię ich występowania w języku polskim. Stawia też wniosek, że mimo iż w obu formach kategorie czasu teraźniejszego wyrażają ponadczasowość lub wszechczasowość, a 2. i 3. osoba l. poj. są uogólnione, to te frazy są formalnie pełnoprawnymi predykatami i powinny być w indeksach traktowane tak jak inne czasowniki.

Agnieszka Dziob, Zastosowanie metod semantyki relacyjnej do analizy semantyki prefiksów czasownikowych

Celem proponowanego referatu jest przedstawienie problemów semantyki prefiksów czasowników w aspekcie dokonanym, tworzonych przez prefiksację od czasownika niedokonanego. Prefiksy takie można podzielić na dwie grupy: puste semantycznie, których zadaniem jest informowanie jedynie o zmianie perspektywy czasowej, oraz niepuste semantycznie, które oprócz informacji o zmianie aspektu, niosą za sobą zmiany znaczeniowe. Referat nawiązuje do rozwiązań proponowanych w „żółtej gramatyce”, a zwłaszcza testu wtórnej imperfektywizacji, aspektowości czystej i wtórnej oraz jej powiązania z klasami czasownika. Autorka pragnie poddać je rewizji, korzystając z bogatego materiału egzemplifikacyjnego dla polszczyzny. Materiał ów pochodzi ze Słowsieci, bazy leksykalnej dla języka polskiego, rodzaju elektronicznego słownika relacyjnego, w którym znaczenia są definiowane za pomocą relacji leksykalno-semantycznych. Słowsiec jest jednocześnie ważnym narzędziem przetwarzania języka naturalnego, w którym ważny problem stanowi jak najbardziej kompletny opis czasownika, istotnego przede wszystkim na jego funkcje zdaniotwórcze. Trudność w opisie semantyki czasownika wynika przede wszystkim z jego wysokiej polisemii. Zdaniem autorki, analiza semantyki prefiksów w ujęciu relacyjnym (tzn. ustalenia typowych prefiksów czasownikowych powiązanych z konkretnymi relacjami leksykalno-semantycznymi dla tej części mowy) połączona z analizą dystrybucyjną danych korpusowych, z których można wyczytać preferencje (restrykcje) selekcyjne dla znaczeń czasownikowych charakteryzujących się określonymi prefiksami, niesie pewne rozwiązanie. Korzystając z materiału językowego (ze Słowsieci oraz korpusów tekstów), autorka będzie dążyć w swoim referacie do przedstawienia zasadności tej hipotezy.

Renata Dźwigoł, Frazeologizm (*tam*) gdzie diabeł mówi dobranoc w słowniku i w tekstach. Formy zmodyfikowane

Celem artykułu jest przedstawienie związku frazeologicznego (*tam*) gdzie diabeł mówi dobranoc, który wykorzystywany jest do nazywania i obrazowego przedstawiania miejsc odległych, dalekich, odludnych, trudno dostępnych, zapomnianych. Analizie poddane zostały notacje tej jednostki w źródłach leksykograficznych oraz jej użycia tekstowe (dane z korpusów języka polskiego). Szczególną uwagę zwrócono na świadome i celowe modyfikacje formy frazeologizmu, które zostały zastosowane w tytułach: innowacje wymieniające, rozwijające, skrcające, regulujące oraz kontaminujące. Omówione zostały zmiany znaczeniowe wynikające z użycia frazeologizmu w postaci zmodyfikowanej.

Anna Falana-Jafra, Przyczynek do prototypowej kategoryzacji przestępstw i wykroczeń. Wybrane aspekty analizy kognitywnej polskiego języka prawnego na przykładzie Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń

Celem artykułu jest postawienie hipotezy badawczej, w myśl której ustawowe definicje przestępstw i wykroczeń stanowią kategorie językowe i mentalne, zaś przyporządkowywanie do nich skonkretyzowanych ludzkich działań i zaniechań przebiega w oparciu o wyodrębnianie egzemplarzy prototypowych, a nadto podlega zjawisku tzw. rozmytości zbiorów. Zawarte w artykule tezy podlegały będą weryfikacji w toku dalszych badań nad strukturą orzecznictwa polskiego, a być może – co umożliwiłoby uwypuklenie wpływów kultury na kategoryzację pojęć i wyrażeń prawnych – także obcego. Wstępne, teoretyczne analizy bazują na metodologii zaczerpniętej z kognitywnego nurtu językoznawczego i mogą mieć istotne znaczenie nie tylko dla badań językowych, ale także dla praktyki wymiaru sprawiedliwości w Polsce oraz w innych krajach uwarunkowanych prawniczą tradycją kontynentalną.

Piotr Fliciński, Nazwiska i imiona muzyków oraz odmiana nazw miejscowych Wielkiej Brytanii i Irlandii w słowniku poprawnej polszczyzny – wizja przyszłości. Szkic lingwokulturowy

Przyszłość nieodległa powinna nam przynieść nowy słownik poprawnej polszczyzny. Zakładam, że będzie on ogólnie dostępny i internetowy. W ostatniej wersji elektronicznej zawarto 767 haseł nazw własnych na ogólną liczbę ponad 154 607 opisanych segmentów, co daje niespełna pół procenta poddanych ocenie normatywnej nazwisk i imion. Dla porównania nazw geograficznych zapisano 449, czyli jeszcze mniej (niewiele poniżej 0,3 procenta). Wydaje się, że przeciętni użytkownicy języka mają problemy właśnie z odmianą nazw własnych imion, nazwisk i nazw geograficznych. Chodzi tu przede wszystkim o newralgiczne przypadki dopełniacza, miejscownika i narzędnika i kłopoty związane z nieszczęsnym w tym wypadku apostrofem. Polak sięgający po słownik może nie poradzić sobie z operacją interpretacji przez analogię poszukiwania podobnie zbudowanych wyrazów oraz z odpowiednim odczytaniem porady w części nazwanej *Hasła problemowe* w zakresie odmiany imion i nazwisk. A język jest przecież wektorem kultury, do której należy również muzyka rozrywkowa, w tym takie jej nurty, jak rock, pop, jazz itd. Tak jak uprzednie wieki należały do Mozarta czy Chopina, tak wiek XX i XXI należą do twórców muzyki rozrywkowej. O dziwo wielu nazwisk trudno szukać w obowiązującym słowniku poprawnej polszczyzny, choć gdy był on redagowany scena muzyczna aż gotowała się od gorących nazwisk, np. rockmanów, jazzmanów i muzyków z kręgu pop. Mc Cartney, Lennon, Harrison i Ringo Starr (tu podane imię w słowniku wraz z

nazwiskiem) zostali uhonorowani adnotacją hasłową, natomiast już muzyków ze Rolling Stones pominięto. Zdaję sobie sprawę z tego, że młodzi geniusze z Liverpoolu zmienili bieg historii, ale Mick Jagger i Keith Richards dołożyli swoją cegiełkę do rewolucji kulturowej. I choć znajdziemy w słowniku Jimiego Hendrixa, to próżno szukać Jamesa Douglasa Morrissona. Właściwie o przedstawicielach jazzu i rocka progresywnego zapomniano, tak jakby cały czas pobrzmiwał wczesny PRL w wydawnictwach słownikowych. Wspomnę tu jedynie wirtuozów poszczególnych instrumentów. Nie istnieją zapisy świadczące o tym, że wielki wpływ na rozwój muzyki rozrywkowej mieli: saksofonista John Coltrane, pianiści – (Alfred) McCoy Tyner, Herbie Hancock, Chick Corea, gitarzyści – Pat Metheny, John Scofield, Jaco Pastorius (basista), a o perkusistach już nie wspomnę. Brak imienia popularnego Andrew (zarówno kompozytor musicali brodwayowskich Andrew Lloyd Webber, jak i gitarzysta i wokalista grupy King Crimson Andrew Belov). Ktoś może zarzucić takiemu spojrzeniu, że słownik to nie encyklopedia. Prawda, lecz tu nie idzie o biogramy, bo te w większości znajdziemy np. w dwutomowej *Encyklopedii muzyki rozrywkowej. Jazz* pióra Dionizego Piątkowkiego, a o zapis wyrazów i ich odmiany. Hasła problemowe są napisane zbyt trudnym, „gramatycznym” językiem, by dla każdego stały się wzorcem poszukiwanym. Zbyt wybiórczo i zbyt trudno – tak można podsumować tę część haseł słownika poprawnej polszczyzny.

Druga część wystąpienia będzie poświęcona bliskim nam, Polakom, od jakiegoś czasu toponimom Wysp Brytyjskich. Wielka emigracja zobowiązuje także określone działania wśród językoznawców. Prace onomastyczne interesować mnie nie będą z racji tego, że w centrum mego zainteresowania będzie grupa docelowa odbiorców niespecjalistów. A zatem jadę do Southampton (podobno ndm) czy Southamtonu, do metropolii Birmingham czy Birminghamu. Na razie wiem, że mogę wrócić wysłać paczkę do Londynu z deklaracją celną, gdyż taka jest rzeczywistość pobrexitowa. A mieszkam w Cork czy Corku? – zapyta imigrant z Polski, który od dekady mógł związać swoje życie z Irlandią.

Małgorzata Garnek, Język a tradycja narodowa. Stosunek Polaków do języka na podstawie wybranych komentarzy w dyskusji poprzedzającej Narodowe Czytanie 2018

Główne zagadnienie artykułu dotyczy postaw Polaków wobec języka narodowego i tradycji literackiej, które ujawniły się w żywej, dynamicznej dyskusji, jaka miała miejsce w związku z Narodowym Czytaniem 2018. W tym celu przedstawiono kontrowersje, które wywołała akcja i spowodowała sama adaptacja *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego, wykonana przez Andrzeja Dobosza. Zaprezentowano opinie internautów, przedstawiono zdania rysowników oraz poddano analizie wybrane komentarze zamieszczone w takich serwisach internetowych, jak

serwis.gazetaprawna.pl, wyborcza.pl, wiadomosci.wp.pl. Za pomocą metody szczegółowego opisu semantyczno-leksykalnego uchwyciono zróżnicowane odcienie znaczeniowe, nadawane słowom w analizowanych wypowiedziach.

Izabela Gatkowska, Powiązania syntagmatyczne w sieciach leksykalnych na przykładzie leksemu *matka*

W artykule przedstawiono dwie sieci leksykalne, pierwsza z nich to eksperymentalna sieć leksykalna, która powstała w wyniku cyklicznie przeprowadzonego testu na grupie 900 uczestników. Ta sieć wykorzystuje ludzki mechanizm skojarzeniowy. Druga sieć została zbudowana dzięki algorytmowi Word-to-Vector. Artykuł opisuje, w jaki sposób obydwie sieci prezentują znaczenie leksemu *matka*. To przykład, który jednak dość dobrze pokazuje różnice pomiędzy zbiorami wyrazów uzyskanych w różny sposób, tj. z wykorzystaniem ludzkiego mechanizmu skojarzeniowego – eksperymentalna sieć leksykalna oraz dobrze zbudowanego algorytmu, czerpiącego dane z korpusu tekstów. Obie sieci dobrze odwzorowują powiązania paradygmatyczne, jednak eksperymentalna sieć leksykalna zawiera bogatą charakterystykę emocjonalną leksemu *matka*, wyrażaną poprzez powiązania syntagmatyczne.

Jan German, Staropolskie kontynuacje gr. *διάκονος*. Studium przypadku z badań nad leksyką pochodzenia greckiego i łacińskiego w staropolszczyźnie

Celem artykułu jest analiza dróg przenikania greckiego wyrazu *διάκονος* 1. 'sługa' 2. 'duchowny' do staropolszczyzny. Etymon grecki posiada w staropolszczyźnie kilka kontynuacji, które różnią się formą i znaczeniem, a ponadto reprezentują różne drogi przenikania słownictwa greckiego i łacińskiego do staropolszczyzny. Artykuł zawiera szczegółowe wnioski z analizy etymologicznej konkretnych wyrazów, a ponadto demonstrowuje złożoność problemu badań na staropolskimi latynizmami i grecyzmami.

Małgorzata Gębka-Wolak, Dukaizmy – zabieg artystyczny, który zmieni system gramatyczny języka polskiego?

Dukaizmy, zwane także formami postpłciowymi, to zestaw neologizmów gramatycznych zaproponowany przez Jacka Dukaja na potrzeby powieści science fiction „Perfekcyjna niedoskonałość. Pierwsza tercja Progresu” (Kraków 2004). Eksperyment językowy polegał na wprowadzeniu nowej wartości kategorii rodzaju, tzw. rodzaju postpłciowego, o określonych wyróżnikach morfologicznych dla czasowników, przymiotników i zaimków, por. *De la Roche*

nie *spuszczają* oczu z twarzy prymarnej manifestacji inkluzji. Co ośmieli się *onu* okazać? (Dukaj 2019: 9). Eksperyment został nie tylko zauważony, ale także rozwinięty o tzw. dukatywy, czyli rzeczowniki rodzaju postpłciowego, np. *twórcu*, *przyjacielu*, *astronautu*. Dukaizmy i dukatywy uwzględniono z kolei pośród możliwych (proponowanych) środków językowych wykorzystywanych do komunikowania się z osobami niebinarnymi (zob. <https://zaimki.pl/>).

Dukaizmy i dukatywy będą przedmiotem analizy językoznawczej, której celem jest ustalenie, czy z gramatycznego punktu widzenia środki te mają potencję rozpowszechnienia się w polszczyźnie, a co za tym idzie – czy jest szansa na dość rewolucyjną zmianę systemu. Podstawowe pytanie badawcze dotyczy stopnia systemowej spójności propozycji Dukaja i kontynuatorów oraz jej skorelowania z innymi środkami gramatycznymi. W tym celu przeanalizuję środki językowe zawarte w powieści Dukaja oraz opiszę ich podobieństwa i różnice w stosunku do odpowiednich elementów współcześnie funkcjonującego modelu morfoskładniowego.

Katarzyna Gierczak, Od *szacowania* do *szacunku* – rozwój znaczenia słowa *szacunek* w świetle danych leksykograficznych

Zaproponowana analiza słowa *szacunek* stanowi nawiązanie do wypracowanej na gruncie lubelskich badań etnolingwistycznych koncepcji zorientowanej kognitywistycznie teorii tekstu. Celem badań jest przedstawienie rozwoju semantycznego leksemu *szacunek* w oparciu o dane systemowe pozyskane ze słowników języka polskiego (etymologicznych i polszczyzny ogólnej) oraz porównawczo ze słowników niemieckich. W słownikach odnotowano znaczenia przedmiotowe (pierwotne) i podmiotowe (wtórne) i oba ujawniają, że *szacunek* jest zawsze efektem podjętego przez człowieka działania intelektualnego polegającego na *szacowaniu* (*oszacowaniu*) kogo/czego. Dane leksykograficzne pozwalają zatem usytuować refleksje wokół znaczeń leksemu *szacunek* w nurcie badań aksjologicznych, które inspirują do poszukiwania różnic między wartościowaniem a oceną.

Joanna Gorzelana, Sposoby realizacji gatunku wiadomości w „nowinach” zamieszczonych w „Monitorze” w 1768 roku

Artykuł dotyczy językowego kształtu dziennikarskiego gatunku „nowin”. Badania odnoszą się do tekstów zamieszczonych w oświeceniowym czasopiśmie „Monitor”. Publikowane „nowiny” zawierają ogólne informacje dotyczące miejsca, czasu i osób związanych z opisywanym wydarzeniem. Opis wydarzeń i osób sugeruje pewną typowość. Brak precyzji wskazuje na to,

że główną funkcją „nowin” nie jest informatywność. Językowy kształt wypowiedzi, podkreślając wartościowanie, wskazuje na ich charakter publicystyczny opiniotwórczy.

Magdalena Gozdek, Antroponimy w służbie perswazji – na przykładzie „Odporu...” (1579) Erazma Glicznera

Celem artykułu jest opis funkcji perswazyjnej nazw osobowych w *Odporze na odpowiedź kwestyj niektórych podanych o Kościele Powszechnym* [...] (1579) Erazma Glicznera. W zabytku pojawiły się liczne nazwy osobowe, które protestancki autor w sposób przemyślany włączył do polemiki prowadzonej z obozem katolickim. Niektóre antroponimy zostały obudowane dodatkowymi określeniami, których obecność miała oddziaływać na myślenie i w efekcie końcowym na przekonanie czytelnika do przedstawianych poglądów. Gliczner w sposób subiektywny dobierał omawiane treści oraz przywoływane osoby – postaci biblijne, dawnych cesarzy, ojców i doktorów Kościoła itd. Zbadanie wyekscerpowanego z *Odporu* materiału onimicznego pozwoliło wskazać sposoby wpływania na odbiorcę z wykorzystaniem antroponimów.

Włodzimierz Gruszczyński, Weryfikacja datowania wybranych jednostek leksykalnych na podstawie *Słownika języka polskiego XVII i XVIII w.* oraz *Korpusu Tekstów Polskich XVII i XVIII w.*

Datowanie pierwszych wystąpień jednostek leksykalnych nie należało do silnych stron polskiej lingwistyki, a zwłaszcza leksykografii. Autorzy słowników ogólnych języka polskiego nie podawali informacji o najdawniejszych wystąpieniach. W pewnym stopniu zaległość tę nadrabia WSJP, w którego mikrostrukturze znajduje się informacja o obecności opisywanej w danym artykule hasłowym jednostki w słownikach historycznych i dawnych. Od dłuższego czasu chronologizacją zajmuje się zespół prof. Wierzchonia, ale ogranicza się w zasadzie do epoki nowopolskiej i współczesności. Jedynym, jak dotąd, słownikiem, którego autor starał się podawać daty pierwszych wystąpień form poszczególnych wyrazów hasłowych, był nieukończony *Słownik etymologiczny języka polskiego* Bańkowskiego. Autor starał się podawać daty jak najdokładniejsze, często są to daty roczne, rzadziej podawane z dokładnością do połowy wieku. Podawał je na podstawie znanych mu tekstów. Wiele z tych datowań w konfrontacji z informacjami ze *Słownika języka polskiego XVII i XVIII w.* oraz danych z *Korpusu Tekstów Polskich XVII i XVIII w.* okazuje się niedokładnych. W referacie przedstawię konkretne przykłady artykułów hasłowych ze *Słownika* Bańkowskiego, w których datowanie trzeba przesunąć nawet o dwa stulecia, oraz dane statystyczne pokazujące, jaki procent artykułów wymagałby korekty pod omawianym względem. W prezentacji uwzględnię kategorie słownictwa, których datowanie może mieć wpływ na datowanie pewnych procesów

historycznojęzykowych i kulturowych, np. datowanie galicyzmów czy italianizmów albo terminów z określonych dziedzin wiedzy

Ewa **Horyń**, Funkcja pamiątkowa nazw podziemnych wyrobisk w żupach krakowskich (XVI-XVIII w.)

Referat stanowi próbę opisu nazw własnych podziemnych wyrobisk solnych. Szczegółowemu oglądowi poddana zostanie największa grupa nazw – nazwy pamiątkowe. Nazwy te zróżnicowane są zarówno pod względem motywacyjnym, jak i formalnym. Materiał do analizy pochodzi z tekstów *Instrukcji górniczych dla żup krakowskich z XVI–XVIII wieku*. W referacie uwzględnione zostaną także opracowania onomastyczne oraz literatura historyczna.

Jolanta Ignatowicz-Skowrońska, Modyfikacje znaczenia i walencji związków frazeologicznych jako mechanizm frazeotwórczy

Wśród sposobów wzbogacania zasobów frazeologicznych polszczyzny opisywane są najczęściej procesy zapożyczenia z języków obcych i zapożyczenia z odmian wewnętrznych języka polskiego, tworzenie neologizmów strukturalnych, frazeologizowanie się grup składniowych, skrzydlatych słów i indywidualizmów frazeologicznych oraz derywowanie zwrotów z wyrażen i wyrażen ze zwrotów. Mniej uwagi poświęcono procesom wyodrębniania się nowych jednostek frazeologicznych ze związków tradycyjnych na skutek ich przeobrażeń o charakterze semantyczno-walencyjnym. Zagadnieniom tym poświęcony jest referat, a procesy kształtowania się nowych frazeologizmów zostaną omówione na kilku reprezentatywnych dla tego zjawiska przykładach.

Aleksandra Janowska, Kilka uwag o pleonazmach i tautologiach z perspektywy historyka języka

Zagadnienia związane z redundancją wzbudzają dość duże zainteresowanie wśród badaczy współczesnej polszczyzny. Do tej pory brak jednak ujęcia historycznego, pokazującego choćby skalę tego zjawiska w całej historii polszczyzny. Artykuł poświęcony został pleonazmom i konstrukcjom tautologicznym, ich zmienności i stałości. Jak się okazuje, wiele z nich ma dość trwały charakter, znanych jest polszczyźnie od wieków. Mimo iż krytykowane są np. w słownikach poprawnościowych, traktowane jako błędne w różnych opracowaniach dydaktycznych, nadal spotykamy się z nimi i w mowie, i różnych stylistycznie tekstach pisanych. Por. np.: znane co najmniej od XVI wieku w *dniu dzisiejszym*, *cofać się do tyłu*, *miesiąc kwiecień* itd. Fakt ten zmusza do zastanowienia się nad ich oceną.

Violetta Jaros, Porównania w listach emigracyjnych Joachima Lelewela pisanych do przyjaciół i znajomych

Celem opracowania (i referatu) jest formalna i semantyczna charakterystyka porównań (848) wyekscerpowanych z polskojęzycznej emigracyjnej prozy epistolarnej J. Lelewela adresowanej do znajomych i przyjaciół (1423 polskojęzycznych listów) oraz ustalenie ich ekstensji tekstowej. Analiza formalna pozwoli określić: 1) typ porównań ze względu na stopień utrwalenia, 2) sposób łączenia między comparandum a comparatum, 3) szyk obu członów, 4) stopień rozbudowania. Semantyka porównań umożliwi zaś odkrycie specyfiki myślenia potocznego historyka.

Katarzyna Jasińska, Na marginesie leksykografii średniowiecznej – łaciński *Cornutus* z polskimi glosami

Cornutus autorstwa Jana z Garlandii to łacińskie dzieło leksykograficzno-dydaktyczne, które powstało w XII wieku jako czytanka dla szkół niższych i średnich. Dzięki niemu uczniowie powtarzali gramatykę łacińską, poszerzali słownictwo o wyrazy rzadkie, również obcego pochodzenia, a ponadto mogli prowadzić studia stylistyczne, prozodyczne i metryczne nad fragmentami tekstu. Dzieło było popularne w średniowiecznej Europie, o czym świadczą liczne jego kopie, w tym także przekazy zawierające glosy (a nawet całe przekłady tekstu łacińskiego) w językach wernakularnych, m.in. angielskim, niemieckim, czeskim, polskim.

Przedmiotem mojego referatu będzie egzemplarz dzieła *Cornutus* z ok. 1440 roku. W przechowywanym w Archiwum Ojców Paulinów na Jasnej Górze przekazie (sygn. II 25, k. 302r–323r) zapisano ok. 60 polskich wyrazów (np. *jelenie*, *zbojca*, *słoń*, *ryczy*, *szczudłowaty*, *rozkoszny*, *powsinoga*).

Do tej pory ani tekst łaciński, ani słownictwo rodzime we wskazanym przekazie nie zostało jeszcze opracowane. W *Słowniku staropolskim* można znaleźć jedynie kilka glos pochodzących z tego zabytku. Z tego względu podczas wystąpienia chciałabym przedstawić efekty moich badań o charakterze paleograficznym i semantycznym nad wskazanym tekstem. Oprócz analizy wybranych polskich glos chciałabym również omówić łacińskie części dzieła (*Cornutus antiquus* oraz *Cornutus novus*) oraz, odnosząc się do innych przekazów tekstu, spróbować osadzić polski przekaz *Cornutusa* w szerszym kontekście europejskim.

Bibliografia:

T. Hunt, 1991, *Teaching and Learning Latin in Thirteenth-Century England*, vol. I-III, Cambridge, D.S. Brewer.

E. Habel, 1908, *Der Deutsche Cornutus. Teil I. Der Cornutus des Johannes de Garlandia, ein Schulbuch des 13. Jahrhunderts*, Berlin, Mayer&Müller.

Słownik staropolski, 1953–2002, red. S. Urbańczyk, Warszawa–Wrocław–Kraków.

Dorota Jedynak, UW, O potrzebie informacji pragmatycznych w słowniku ortoepicznym.

Zasadniczym przedmiotem kodyfikacji normy językowej w dotychczasowych leksykograficznych opracowaniach poprawnościowych są właściwości ściśle semantyczne i gramatyczne opisywanych jednostek, w mniejszym stopniu – ich wartość pragmatyczna, tak jakby w praktyce użytkowników języka ta sfera własności językowych nie podlegała społecznej normalizacji. Tymczasem zapytania kierowane do internetowych poradni językowych pokazują, że wiele z zadawanych pytań dotyczy takich aspektów posługiwania się jednostkami języka, które mają charakter czysto pragmatyczny – i to w sensie szerszym niż tylko akomodacja stylistyczna. Dla użytkowników języka ten stanowi bowiem pewne kontinuum, w którym granica między semantyką i pragmatyką ma charakter rozmyty, a zjawiska z obu płaszczyzn odnoszone są do pojęcia normy językowej, na której przestrzeganiu użytkownikom zależy w tym samym stopniu w odniesieniu do sfery semantycznej, jak pragmatycznej – w obu wypadkach pytają o **poprawność**. Zgłaszane przez nich problemy pokazują, że w potocznej świadomości **właściwe** użycie jednostek językowych nie ogranicza się do pozostawania w zgodzie z regułami gramatyki czy respektowania *sensu stricto* znaczenia jednostek. Stanowi o nim również adekwatny pragmatycznie ich wybór spośród dostępnych środków, a więc znajomość ich właściwości wynikających z określonych akceptowalnych zakresów użycia istniejących niezależnie od intencji mówiącego. Chodzi zarówno o uwzględniane dotąd w tradycji ortoepicznej w największym stopniu przystosowania **sytuacyjne** (społeczny typ aktualnej sytuacji mownej, odpowiadający kręgom życia społecznego) i przystosowania **środowiskowe** (np. w grupach zawodowych czy połączonych wspólnym hobby), jak i dotąd pomijane w słownikach ortoepicznych – ograniczenia **relacyjne** (gdzie istotne są stosunki społeczne między nadawcą a odbiorcami, w tym związane z grzecznością albo etyką słowa) czy **praktyczne**. Z punktu widzenia leksykografa (ale i z perspektywy użytkownika słownika ortoepicznego) takie informacje są zatem ważne. Sygnalizują bowiem praktyczne konsekwencje użycia tego, a nie innego słowa spośród możliwości oferowanych przez język.

W referacie przedstawię argumenty przemawiające za potrzebą rozbudowania informacji pragmatycznej w nowoczesnym słowniku poprawnościowym w zakresie większym niż to było do tej pory. Kwestię metodologiczną stanowi sposób wprowadzania takiej informacji w słowniku poprawnościowym. Tradycyjnie do tego celu służyły zastosowane w hasłach kwalifikatory pragmatyczne. Czasem jednak zastosowanie kwalifikatorów jest niewystarczające, by w pełni oddać okoliczności, w jakich użycie jednostki języka ma takie, a nie inne konsekwencje komunikacyjne, np. obraża czy deprecjonuje. W referacie odwołam się

do dwóch teoretycznych podejść do pragmatyki, które wydają się najbardziej inspirujące w kontekście planowanego nowoczesnego i odpowiadającego nowym wyzwaniom komunikacyjnym słownika ortoepicznego, a także potrzebom komunikacyjnym użytkowników – obie teorie osadzone są w praktyce leksykograficznej: Jurija Apresjana i Andrzeja Bogusławskiego. W koncepcjach obu badaczy punktem odniesienia terminu *pragmatyka* są **wyrażenia** językowe, a nie – akty mowy.

W referacie zaprezentuję na kilku przykładach jednostek językowych – możliwy zakres i sposób podania informacji pragmatycznej.

Agnieszka Jurczyńska-Kłosok, Wyrażenia potoczne i wulgarne jako składniki polszczyzny tekstów zamieszczonych na wybranych blogach o tematyce podróźniczej (górskiej)

Celem artykułu jest przegląd wyrażen potocznych i wulgarnych wyekscerpowanych z wpisów zamieszczonych na wybranych blogach o tematyce podróźniczej (górskiej) i próba udzielenia odpowiedzi na pytanie dotyczące powodów, dla których autorzy-podróźnicy decydują się opowiedzieć o swoich doświadczeniach właśnie za pomocą tych środków językowych. Zebrane przykłady umieszczono w pięciu kategoriach: 1. przemieszczanie się, próba dotarcia do celu podróży i osiągnięcie go, 2. warunki atmosferyczne, 3. ekwipunek, 4. kondycja fizyczna i psychiczna podróźnika, 5. potrzeby fizjologiczne. W takiej też kolejności zostały one zaprezentowane. Tło rozważań stanowi dyskusja nad normą polszczyzny tekstów zamieszczanych w Internecie.

Tatiana Kananowicz, Semantyczna organizacja tekstu naukowego przez pryzmat bazowych modeli zdaniowych i ich transformacji

W referacie spróbuję przedstawić zarys semantycznej organizacji tekstu naukowego przy użyciu pojęcia semantyczno-strukturalnego typu zdania (modelu zdaniowego), w oparciu o podział modeli na bazowe i transformowane. Analizę semantyczną poprzedzę szczegółowym opisem transformacji międzymodelowych, u podstaw których leżą przede wszystkim procesy derywacji semantycznej i derywacji składniowej. W ramach ostatniej rozpatrywane są transformacje związane z redystrybucją argumentów względem ich pozycji składniowych. Po podliczeniu występujących w tekstach modeli bazowych i transformowanych pole semantyczne tekstu naukowego jawi się jako struktura hierarchiczna, zorganizowana wokół semantyki relacji (centrum pola). Kolejne warstwy tworzą odpowiednio: semantyka czynności, egzystencji i charakterystyki.

Joanna Kamper-Warejko, Ze studiów nad polskojęzycznym tłumaczeniem poradnika Piotra Krescencjusza (1571). Nazwy zwierząt

W wystąpieniu uwaga skupiona będzie na historycznojęzykowym omówieniu nazw zwierząt wyekscerpowanych z XVI-wiecznego polskiego przekładu tekstu P. Krescencjusza – dzieła uznanego za pierwszy rolniczy poradnik i źródło polskiej terminologii agronomicznej. Zebrana leksyka poddana zostanie językowemu oglądowi na tle epoki. Analiza może ujawnić dychotomiczność zbioru (nazwy odziedziczone – nazwy nowe/ innowacje językowe). Referat będzie próbą odpowiedzi na pytania czy pojawiające się w poradniku innowacje są odzwierciedleniem zależności między polską wersją dzieła a wcześniejszymi obcojęzycznymi edycjami - niemiecką i łacińską.

Kacper Kardas, Zanegowane predykaty egzystencjalne w dawnej polszczyźnie

Celem proponowanego wystąpienia jest naświetlenie realizacji predykatów istnienia w ich postaci zaprzeczonej, jakie funkcjonowały w języku polskim we wczesnych jego etapach. Współcześnie realizacja podobnych struktur odbywa się poprzez dwie jednostki: *istnieje* (+BYĆ) : *nie istnieje* (-BYĆ); *jest* (+BYĆ) : *nie ma* (-BYĆ); [odnotowywana w leksykografii para *egzystuje* (+BYĆ) : *nie egzystuje* (-BYĆ) jest obciążona dodatkowym nacechowaniem książkowym / archaicznym i właściwie nieobecna w żywym języku, co potwierdza także wyjątkowa rzadkość w materiale korpusowym]. O ile pierwsza para stanowi przykład podstawowego mechanizmu negacji leksykalnej występującej w języku polskim ($p = X$; $\sim p = \text{NEG.} + X$, w którym $\text{NEG.} = \{\text{nie}\}$), o tyle w przypadku drugiej brak związku formalnego między jednostkami należy zdefiniować jako przypadek supletywizmu, a zatem wyjątek. Można przyjąć, że jak w każdym podobnym przypadku źródeł supletywizmu należy szukać w relacjach gramatyczno-leksykalnych aktywnych w przeszłości, obecnie wygasłych. Zdanie to uzasadnia potrzebę podniesienia problemu, mimo iż obranie za pole badawcze najwcześniejszego zachowanego stanu polszczyzny nie gwarantuje pełnego jego rozwiązania.

Tak postawione zadanie wymaga w pierwszej kolejności właściwego zdefiniowania pojęcia *predykaty egzystencjalne* (punktem wyjścia jest dla mnie koncepcja R. Grzegorzycowej) i ustalenia właściwego kształtu konstytuowanej przez nie struktury P-A. Tylko wtedy bowiem możliwe będzie odpowiednie odsianie do badania kontekstów tych jednostek, dla których np. cechą wspólną są formy przynależące do paradygmatu odmiany czasownika *być* (ilustracja współczesna: p : *Janowi jest zimno* ; $\sim p$: *Janowi nie ma zimno* [przykład zasłyszany w tramwaju] – mimo tożsamości formalnej z opozycją wskazaną na początku nie są to zdania egzystencjalne). Do analizowanego materiału należą rejestracje tekstowe jednostek: *nie jest*,

nie ma, nie ‘nie ma’, *niet, nieto*. Z punktu widzenia wystąpienia istotne jest wskazanie potencjalnego zakresu różnic funkcjonalnych pomiędzy nimi (składniowo-semantycznych). Określenie *potencjalnego* wymaga tu podkreślenia, ponieważ – jak powszechnie wiadomo – specyfika przedmiotu pracy historyka języka poważnie ogranicza możliwości pewnego wnioskowania i skazuje na spekulacje i domysły w tym aspekcie. Dla uzupełnienia całości niezbędne będzie (robocze) ustalenie właściwego momentu powstania omawianych wyrazów (tym samym ich bazy etymologicznej *sensu largo*).

Zakres chronologiczny wystąpienia obejmie (wybrane) piśmiennictwo powstałe do roku 1599. Cezura ta jest arbitralna, a jej przyjęcie stanowi rozwiązanie kompromisowe, balansujące materiał dobrany w sposób ilościowo *wystarczający* do wyprowadzania dalszych wniosków z materiałem *najstarszym* (jakkolwiek nie da się precyzyjnie zdefiniować zakresu żadnego z tych dwu terminów). Tym samym referat poruszał będzie zagadnienia języka polskiego dób staro- i średniopolskiej.

Jolanta Klimek-Grądzka, *Hazard w historii języka polskiego*

Przedmiotem oglądu będzie udokumentowana w dawnych słownikach języka polskiego leksyka skupiona wokół leksemu *hazard* jako podstawy słotwórczej (m.in. *hazardować* (*się*), *hazardowo*, *hazardzista*) lub znaczeniowej (tu m.in. nazwy gier i zakładów, osób grających) i skonfrontowana ze stanem dzisiejszym (pozyskanym dzięki narzędziom cyfrowym, np. Platformie leksykalnej Clarin). Celem badań jest wypełnienie luki co do historycznego stanu wiedzy o tej sferze działalności ludzkiej (w tym także jej wartościowania i postrzegania), wskazanie drogi przekształceń stylistycznych i mechanizmów wiązania leksyki w pola zogniskowane wokół semów ROZRYWKA, CZYN, CHOROBA, a w dalszej perspektywie stworzenie pola do dalszych studiów nad hazardem jako zjawiskiem społecznym i kulturowym.

Justyna Kobus, *Przydatność Wielkopolskich Słowników Regionalnych do badania fleksji gwarowej rzeczownika*

W artykule zostały zaprezentowane *Wielkopolskie Słowniki Regionalne* jako źródło pozyskiwania materiału gramatycznego, głównie dotyczącego rzeczownika. Autorka przedstawia zalety i wady tego typu materiałów jako bazy do badań systemowych języka mieszkańców wsi. Przywołane zostały autentyczne przykłady ze wspomnianych słowników.

Wioletta Kochmańska, Mecz tenisowy w przekazie telewizyjnym – multimodalny przekaz z perspektywy odbiorcy

W pracy przedstawione zostały sposoby włączania w przekaz relacji z meczu tenisowego różnych kodów, które jako systemy semiotyczne stanowią o globalnie generowanej informacji oraz źródle emocji. Przebiegający procesualnie transfer semiotyczny stanowi istotę przekazu medialnego konstruowanego przez nadawcę i wywołuje u odbiorcy złożone procesy percepcji znaczeń, w tym rejestrację, denotację i globalizację sensu. W tekście przedstawiona została trójdzielna struktura multimodalna z tworzącymi ją modusami przekazu – obrazu, dźwięku i odgłosów. Szczegółowemu omówieniu każdego z nich towarzyszy analiza funkcji, jakie z perspektywy odbiorcy pełnią one w globalnie pojętym przekazie od nadawcy medialnego. Stwierdzono, że wszelkie formy istnienia multimodalności służą aktywizacji odbiorcy, zarówno w sferze mentalnej jako forma poznawczej oceny, ale też w sferze emocjonalnej.

Urszula Kolberová, Obraz postawy człowieka wobec *sacrum* w tekstach piosenek (na przykładzie tekstów wykonywanych przez polskojęzyczne dzieci parafii Boskiego Serca Pana w Czeskim Cieszynie)

Tematem artykułu stały się teksty piosenek wykonywanych przez dzieci i młodzież w czeskocieszyńskiej parafii Boskiego Serca Jezusa, a ściślej wyłaniający się z nich obraz postawy, jaką powinien przyjmować człowiek wobec *sacrum*, jego miejsce w stosunku do świętości. Analiza tekstów wykazała, że teksty najczęściej przywołują niższość, posłuszeństwo i postawę służebną, dalej dziękczynienie, wdzięczność za życie i zbawienia, pochwałę i wychwalanie Boga, zwłaszcza poprzez śpiew. Człowiek powinien Boga wielbić, miłować, kochać, zaufać mu i zawierzyć, pokładać w nim nadzieję i dążyć do *sacrum*. Człowiek pragnie bliskości *sacrum*, potrzebuje Pana, którym „się karmi” i dzięki któremu zaspokajają swoje potrzeby. W końcu powinien również szerzyć wiarę.

Anna Kostecka-Sadowa, Słownictwo z pola tematycznego kuchnia i sprzęty kuchenne w gwarze polskiej w obwodzie lwowskim

Celem artykułu jest ukazanie dynamiki zmian w zakresie funkcjonowania zapożyczeń z języka ukraińskiego (i rosyjskiego). Zebrana i przywoływana leksyka dotyczy pola tematycznego związanego z nazwami sprzętów kuchennych w polskiej gwarze wsi Czyszki. Leksemy zapożyczone zostały zilustrowane kontekstami i informacją o przynależności pokoleniowej informatora. Uporządkowanie pod kątem przynależności pokoleniowej pozwoliło zobrazować żywotność konkretnych nazw w poszczególnych przedziałach pokoleniowych. Metoda ta umożliwi także obserwację grup słownictwa wychodzących z użycia, jak i tych, które cały czas są czynnie używane przez wszystkich informatorów.

Jadwiga Kowalikowa, Krystyna Choińska, Miłośnictwo polszczyzny dzisiaj z perspektywy komunikacyjnej, aksjologicznej i edukacyjnej

Przedmiotem refleksji uczyniono status miłośnictwa polszczyzny we współczesnym społeczeństwie, uwzględniając jego genezę, historię oraz możliwości upowszechniania go dzisiaj na drodze szeroko rozumianej popularyzacji. Refleksji nadano poczwórną ramę językoznawczą, komunikacyjną, aksjologiczną i edukacyjną.

Danuta Kowalska, Między tradycją a nowoczesnością. O języku *Psalterza Dawidowego* Mikołaja Reja

Celem artykułu jest ukazanie stanu normalizacji języka *Psalterza Dawidowego* Mikołaja Reja (ok. 1545 r.) w zakresie wybranych cech fonetycznych na tle szesnastowiecznej polszczyzny. Podjęte analizy prowadzą do wniosku, że język badanej edycji cechuje otwarcie na innowacje językowe, szerzące się z dialektu wielkopolskiego w żywej odmianie polszczyzny.

Stanisław Koziara, Tematyka biblijna na stuletnich łamach „Języka Polskiego” – rekonesans

Celem referatu jest prześledzenie językoznawczych prób opisu zagadnień biblijnych prezentowanych na łamach czasopisma „Język Polski”. Zasadniczą intencją tak zaprojektowanego opracowania jest wskazanie na główne obszary, problemy, tendencje i rezultaty lingwistycznych zainteresowań tematyką biblijną na przestrzeni ponadstuletniej działalności pisma Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego. Ujęcie ma charakter rekonesansowy jako przyczynek do badań tak nad dziejami polszczyzny biblijnej, jak też szerzej pojętej historii języka polskiego.

Renata Kucharzyk, Gwarowy *szkut* ‘chłopak’ w polszczyźnie potocznej

Przedmiotem artykułu jest występowanie dialektyzmu *szkut* ‘dziecko płci męskiej; chłopak’ w polszczyźnie potocznej. Wyraz ten – pomimo dialektalnego pochodzenia – jest obecny w wypowiedziach nie tylko użytkowników gwary, ale także osób, które gwarą się nie posługują. Materiał egzemplifikacyjny został wyekscerpowany przede wszystkim z wypowiedzi internautów zamieszczonych na forach internetowych. Wydaje się, że leksem powoli stabilizuje się w języku potocznym w zakresie ograniczonym do jednego regionu – Małopolski południowo-wschodniej i staje się kolejnym mikroregionalizmem.

Iłona Kulak, Ludowy obraz świata utrwalony w nazwach roślin motywowanych miejscem występowania (na materiale podhalańskim)

Artykuł stanowi próbę odtworzenia wizji świata społeczności wiejskiej na przykładzie ludowych nazw roślin, których powstanie wiąże się z miejscem występowania poszczególnych gatunków botanicznych. Materiał językowy zebrano w kilku miejscowościach podhalańskich.

Współcześni mieszkańcy wsi motywację poszczególnych nazw odkrywają na nowo, odpowiednio do obowiązujących w danej wspólnocie wierzeń i przesądów czy ogólnej wiedzy, dlatego też do analizy wypowiedzi informatorów wykorzystano narzędzia badawcze etnolingwistyki. Odnotowane fitonimy odzwierciedlają sposób konceptualizacji przestrzeni użytkowników języka. Świadczą ponadto o instrumentalnym typie racjonalności oraz dwubiegunowym sposobie wartościowania otaczającej rzeczywistości przez użytkowników języka.

Beata Kuryłowicz, Największe dzieła polskiej leksykografii XVIII wieku (*Nowy dykjonarz* Michała Abrahama Troca oraz *Nowy wielki dykjonarz* Piotra Daneta i Dymitra Koli) z perspektywy współczesnych badań historycznojęzykowych: nowe wyzwania i potrzeby badawcze

Celem referatu jest przedstawienie fundamentalnych osiągnięć polskiej leksykografii XVIII w., *Nowego dykjonarza* M.A. Troca i *Nowego wielkiego dykjonarza* P. Daneta i D. Koli, w perspektywie współczesnych potrzeb naukowych, głównie historycznojęzykowych, jak i wyzwań, które stoją przed polską leksykografią, zwłaszcza historyczną.

Dzieła Troca i Daneta-Koli, choć bez wątplenia największe i najwartościowsze wśród całej produkcji leksykograficznej XVIII wieku, zostały zapomniane i zepchnięte na margines badań naukowych. Niesłusznie, gdyż ich potencjał badawczy jest nie do przecenienia. Zawierają bowiem bogaty i niezwykle wartościowy poznawczo zbiór leksemów (u Troca ok. 45 tys. haseł, u Daneta-Koli ok. 50 tys.), które w znacznym stopniu odzwierciedlają mowę potoczną, zwłaszcza w zakresie frazeologizmów i przysłów. Wyjątkowe miejsce wśród zebranych wyrazów zajmuje słownictwo naukowe, specjalistyczne, techniczne, zwłaszcza w dykjonarzu Troca, który tego typu leksykę, opatrzoną nowoczesnymi czy wręcz innowacyjnymi jak na ówczesne czasy kwalifikatorami, po raz pierwszy w historii polskiej leksykografii w sposób świadomy i intencjonalny wprowadził do słownika. Głębsze rozpoznanie struktury słownictwa, przeanalizowanie znaczeń jednostek leksykalnych, przyjrzenie się frekwencji wyrazów w poszczególnych polach leksykalno-semantycznych przyczyni się do wzbogacenia wiedzy o stanie leksyki połowy XVIII wieku, a także stworzy naukową podstawę do dalszych badań systematyzujących naszą wiedzę o kształtowaniu się polskiego systemu leksykalnego w XVIII wieku. Ten etap rozwoju polskiego słownictwa stanowi białą plamę na mapie badań leksykologicznych.

Na najwyższą ocenę i uwagę zasługują także kulturowe walory słowników Troca i Daneta-Koli Zgromadzone w nich wyrazy pokazują nie tylko bogactwo polszczyzny (o czym była mowa wyżej), ale są także probierzem kultury polskiej. Oba słowniki nie są bowiem wyłącznie źródłem wiedzy o materialnej sferze życia, najbardziej namacalnej i widocznej, za słowami zarejestrowanymi w słownikach ukryty jest znacznie bogatszy świat, nazwijmy go roboczo – duchowo-mentalnym. W wyniku analizy utrwalonych w dykjonarzach struktur języka możemy odkryć ogólniejsze tendencje ujmowania, kategoryzowania i wartościowania rzeczywistości pozajęzykowej, właściwe osiemnastowiecznym użytkownikom języka polskiego. Poprzez analizę składników języka, zawartych w słowniku, docieramy do tak ważnej w kontekście tożsamości narodowej, kulturotwórczej i narodotwórczej funkcji języka, wspólnotowej refleksji o świecie, o stosunku do zasad moralnych i systemu wartości, do przekonań, stylu życia itp. Efektem końcowym tak przeprowadzonej procedury badawczej jest odsłonięcie ducha epoki, co pozwala lepiej poznać i zrozumieć ówczesnego człowieka i jego rolę w dziejach Polski i Europy.

Z kolei do wyzwań, stojących przed polską leksykografią historyczną, można zaliczyć potrzebę cyfrowego opracowanie leksyki zawartej w przedmiotowych słownikach. Są one wprawdzie zdigitalizowane, ale korzystanie z nich w obecnej wersji jest niezwykle trudne, a polski materiał leksykalny, szczególnie w dykjonarzu Daneta-Koli, jest ciągle niedostępny. Elektroniczna edycja osiemnastowiecznych słowników, która umożliwi szybkie wyszukiwanie nie tylko wyrazów hasłowych, ale całej leksyki pomieszczonej w obu dziełach, przywróci nauce, udostępni historykom języka nieznaną i nieopracowaną dotąd materiał leksykalny oraz wprowadzi do powszechnego obiegu okryte niepamięcią, acz najcenniejszego źródła, będącego wiarygodnym świadectwem stanu leksykalnego polszczyzny połowy XVIII stulecia.

Wojciech Kuska, Leksyka gospodarska w pierwszych powieściach Wiesława Myśliwskiego

Leksyka związana ze wsią, a co za tym idzie wiejskim gospodarstwem, jest stałym elementem powieści Wiesława Myśliwskiego. Dzieje się tak zwłaszcza w trzech pierwszych utworach pisarza: *Nagim sadzie*, *Pałacu* oraz *Kamieniu na kamieniu* – spowodowały one przypisanie autora do nurtu chłopskiego polskiej literatury. Celem niniejszego artykułu będzie językowo-stylistyczna analiza leksyki związanej z wiejskim gospodarstwem, a podjęte badanie ma wykazać środki właściwe pisarzowi w językowej kreacji omawianego obszaru.

Agata Kwaśnicka-Janowicz, Patrycja Pałka, Dyskurs handlowy Krakowa z końca XIX i początku XX wieku jako źródło do badań regionalizmów krakowskich

Celem artykułu jest analiza obecnych w przestrzeni miejskiej Krakowa przełomu XIX/XX w. wybranych tekstów reprezentujących dyskurs handlowy. Teksty te to przede wszystkim cenniki towarów, przechowywane w zasobach Biblioteki Jagiellońskiej, Muzeum Krakowa oraz Muzeum Narodowego w Krakowie. W analizie zebranych materiałów Autorki ograniczają się do opisu zróżnicowanego regionalnie słownictwa kulinarnego z pola tematycznego nazw słodczy i deserów. Opisują jednostki, które zostały poświadczone w badaniach jako regionalizmy krakowskie (np. *andruty*, *makaroniki*, *precle*), zajmują się także weryfikacją hipotezy o regionalnym charakterze leksemu *pomadka* ‘miękki cukierek/czekoladka’.

Danuta Lech-Kirstein, Anna Tabisz, Emocjonalne techniki perswazyjne stosowane przez autorów blogów kulinarnych

W artykule przedstawiamy emocjonalne techniki perswazyjne, jakie stosują najczęściej znani autorzy blogów kulinarnych. W części wstępnej odwołujemy się do początków piśmiennictwa gastronomicznego i ukazujemy rozwój gatunków związanych z kulinariami, począwszy od starożytnych ksiąg kucharskich, a skończywszy na blogach kulinarnych. W kolejnych częściach omawiamy cechy wyróżniające blogi kulinarne, jak wartościowanie i emocjonalizacja, a także techniki perswazyjne mające przekonać odbiorców do wybrania odpowiedniego blogu i przepisu: sympatyczność, wiarygodność, tworzenie wspólnoty. We wnioskach stwierdzamy, że nacechowanie emocjonalne i waloryzowanie rzeczywistości są tymi cechami, które przede wszystkim odróżniają blogi kulinarne od tradycyjnych gatunków związanych z gastronomią.

Anna Lenartowicz-Zagrodna, O czterech edycjach słownika Mikołaja Volckmara

Dictionarium Mikołaja Volckmara jest pierwszym w dziejach leksykografii słownikiem przekładowym, w którym polszczyzna zyskała miejsce języka wyjściowego. Pierwsza edycja ukazała się w 1597 roku, kolejne w latach 1605, 1613, 1624. W referacie nakreślę okoliczności powstania kolejnych wydań i podejmę próbę wstępnego rozpoznania relacji między nimi.

Tadeusz Lewaszkiewicz, Życiorys językowy Adama Mickiewicza a problem monografii jego języka

O poziomie naukowym przyszłej monografii języka i stylu Mickiewicza w dużym stopniu zadecyduje wykorzystanie znajomości życiorysu językowego poety. Chodzi o oddziaływanie języka rodzinnego i regionalnego na język autora „Pana Tadeusza”, o jego wykształcenie i

wpływ lektur utworów literackich na rozwój językowy, o znajomość języków obcych, zainteresowania językoznawcze i lekturę słownika Lindego. Autor przypomina, ocenia i uzupełnia dotychczasowe wyniki badań J. Trypućki i Z. Klemensiewicza nad życiorysem językowym Mickiewicza.

Anna Majewska-Wójcik, „*Zwykle traktuję siebie albo zbyt pochlebnie, albo mieszam z błotem*” – strategie autoprezentacyjne stosowane przez Czesława Miłosza w listach do Jarosława Iwaszkiewicza

Artykuł dotyczy strategii autoprezentacyjnych, za pomocą których Czesław Miłosz budował swój wizerunek w listach do Jarosława Iwaszkiewicza. Do analiz wykorzystano narzędzia psychologii komunikacyjnej, socjologii i pragmalingwistyki. Z oglądu materiału epistolograficznego wynika, że Miłosz chętnie wykorzystywał ingrację, dzięki której zyskał przychyłność Iwaszkiewicza i jego mecenat. Komplementy pod adresem mistrza zestawiał z autoinwektywami, akty autodeprecjacji przeplatał obrazami narcystycznego samouwielbienia. W efekcie z korespondencji wyłania się pełen sprzeczności wizerunek przyszłego noblisty, autoportret ewoluujący wraz z wiekiem i doświadczeniem. Zafascynowany Iwaszkiewiczem, pełen kompleksów i niewiary w siebie początkujący literat, wrażliwy i niedojrzały emocjonalnie młodzieniec o zapędach narcystycznych na kartach listów zmienia się w świadomego swego talentu pisarza i wiernego przyjaciela.

Magdalena Majdak, O wymowie kaznodziei w świetle XIX-wiecznych podręczników do teologii pastoralnej

Celem referatu jest przedstawienie idealnej sylwetki *mówcy kościelnego* w świetle XIX-wiecznych podręczników do teologii pastoralnej. Przedmiotem analizy są treści zawarte przede wszystkim w *Teologii pasterskiej* ks. Juliana Zagórskiego (Lwów 1844) oraz w mniejszym stopniu *Teologii pasterskiej katolickiej* ks. Józefa Krukowskiego (Przemyśl 1869). Autorzy podchodzą do zagadnienia z wielką wnikliwością i realizmem. Traktują osobę kaznodziei w sposób całościowy i wskazują na rozmaite uwarunkowania mogące mieć wpływ na wygłaszanie homilii. Przedmiotem szczególnej uwagi są zalecenia dotyczące głosu i wymowy.

Elżbieta **Mańczak-Wohlfeld**, Problemy związane z tworzeniem bazy zapożyczeń angielskich w języku polskim w ramach projektu *GLAD*

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie głównych założeń międzynarodowego projektu *GLAD* (*Global Anglicism Database*) oraz zwrócenie uwagi na problemy związane z tworzeniem bazy zapożyczeń angielskich w języku polskim w ramach wspomnianego projektu. Dane do bazy są zbierane w oparciu o leksykon pod redakcją M. Görlacha (*A Dictionary of European Anglicisms. A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages*) z 2001/2005 roku, *Słownik zapożyczeń angielskich w polszczyźnie* zredagowany przez E. Mańczak-Wohlfeld (2010), słowniki wyrazów obcych występujących w polszczyźnie (np. *Wielki słownik wyrazów obcych PWN* pod redakcją M. Bańki z 2003/2018 roku), a także o elementy pozyskiwane z Internetu (w tym z korpusów), ze współczesnych środków masowego przekazu. Problemy, które się pojawiają, dotyczą kryteriów doboru anglicyzmów, co w szczególności jest widoczne w często pojawiającym się błędnym uznawaniem internacjonalizmów w rodzaju *lingwistyka* za anglicyzmy oraz w wypadku słownictwa specjalistycznego.

Anna Majewska-Wójcik, „Zwykle traktuję siebie albo zbyt pochlebnie, albo mieszam z błotem” - strategie autoprezentacyjne stosowane przez Czesława Miłosza w listach do Jarosława Iwaszkiewicza

Referat dotyczy strategii autoprezentacyjnych, za pomocą których Czesław Miłosz budował swój wizerunek w listach do Jarosława Iwaszkiewicza. Do analiz wykorzystano narzędzia psychologii komunikacyjnej, socjologii i pragmalingwistyki. Z oglądu materiału epistolograficznego wynika, że Miłosz chętnie wykorzystywał ingrację, dzięki której zyskał przychylność Iwaszkiewicza i jego mecenat. Komplementy pod adresem mistrza zestawiał z autoinwektywami, akty autodeprecjacji przeplatał obrazami narcystycznego samouwielbienia. W efekcie z korespondencji wyłania się pełen sprzeczności wizerunek przyszłego noblisty, autoportret ewoluujący wraz z wiekiem i doświadczeniem. Zafascynowany Iwaszkiewiczem, pełen kompleksów i niewiary w siebie początkujący literat, wrażliwy i niedojrzały emocjonalnie młodzieniec o zapędach narcystycznych na kartach listów zmienia się w świadomego swego talentu pisarza i wiernego przyjaciela.

Marek **Marczak**, Wróżbiarstwo i czary w *Nowym Wielkim Dykcyjonarzu* Daneta-Koli

W referacie przedstawiono wyniki analizy semantycznej leksyki z zakresu wróżbiarstwa i czarów obecnej we francusko-łacińsko-polskim *Nowym Wielkim Dykcyjonarzu* Pierre'a Daneta i Dymitra Franciszka Koli, wydanym w latach 1743–1745. Perspektywę opisu leksemów wyznaczają osiągnięcia lingwistyki kulturowej. Podstawę analizy stanowi zaś teoria pola semantycznego, rozumianego jako zbiory leksykalne zawierające wspólne składniki i powiązania znaczeniowe.

Obyczajowość czasów saskich w Rzeczypospolitej charakteryzowała się stosunkowo silnym wpływem działań magicznych i zabobonów na ówczesne życie. Nie jest to rzecz wyjątkowa, na przełomie XVII i XVIII wieku praktyki czarodziejskie i wróżbiarskie były codziennością w całej Europie. Taki stan rzeczy znalazł odzwierciedlenie w języku. Na przestrzeni wieków słownictwo z omawianego zakresu było stosunkowo bogate.

Dykcyjonarz Daneta-Koli notuje niewiele określeń odnoszących się do konkretnych działań magicznych bądź wróżebnych. Analiza wyekscerpowanego materiału pokazała, że ekstensje kilku nazw znacznie się zwiększyły i zaczęły obejmować w zbiorach desygnatów bardzo szerokie spektrum specyficznych praktyk. Obecna w słowniku leksyka nie oddaje w pełni wagi, jaką miały przesady w pierwszej połowie XVIII wieku. Analizy niektórych artykułów hasłowych mogą sugerować, że autor polskiej części dykcyjonarza świadomie ograniczał leksykę pewnego rodzaju w swoim dziele.

Jolanta Migdał, Agnieszka Piotrowska-Wojaczyk, *Jubileusz, rocznica a może urodziny?* – leksykograficzne dywagacje na kanwie stulecia Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego

Stulecie Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego stało się dla nas inspiracją do przedstawienia leksykograficznej historii słów odnoszących się do tego jakże zacnego wydarzenia. Opisowi poddałyśmy następujące leksemy: *jubileusz*, *rocznica* oraz *urodziny*. Sporządzone w oparciu o ich słownikowe poświadczenia analizy potwierdzają szereg rozmaitych przekształceń na płaszczyźnie semantycznej.

Sebastian Misiuk, Maksymalne zbliżenie do słuchacza. Kategoria potoczności w radiowych serwisach informacyjnych

Postmodernistyczne modele informowania w mediach komercyjnych stają się coraz bardziej nieoficjalne, a co za tym idzie coraz chętniej korzystają z potocznego rejestru polszczyzny. Potwierdza to analiza zarówno niesformalizowanych relacji reporterów, jak i wtórnie mówionych wypowiedzi prezenterów radiowych serwisów informacyjnych. Badania jakościowe „Wiadomości” Radia ZET (z okresu między 6 maja a 2 czerwca 2019 r.) pozwalają zrekonstruować potoczny, medialny obraz świata oraz zdefiniować obszary, w których potoczny pojawiają się najczęściej. Tego typu komunikaty uwiarygadniają przekaz i czynią go swobodnym, a jednocześnie prowadzą do stereotypizacji i powierzchowności. To przekłada się na funkcje, jakie pełnią: poza informacyjną coraz częściej także fatyczną, zmniejszającą dystans, ludyczną i perswazyjną.

Marzena **Miśkiewicz**, Wykładniki stylizacji gwarowej w *Młodości Jasia Kunefala* S. Piętaka
Wykorzystanie gwary jako tworzywa literatury ma długą tradycję. Na przełomie XIX i XX w. masowa migracja chłopów do miast zaowocowała m.in. powstaniem chłopskich wydawnictw literackich i ukształtowaniem się tzw. nurtu chłopskiego. W dwudziestoleciu międzywojennym jednym z jego kontynuatorów był Stanisław Piętak, autor m.in. autobiograficznej powieści pt. *Młodość Jasia Kunefala* (1938), stanowiącej pierwszą część tetralogii o rodzie Kunefalów.

Pisarz z autopsji znał gwarę pogranicza sandomiersko-lasowiackiego, na którym rozgrywa się akcja powieści. Czerpał z wiejskiej tradycji mówionej, a gwarę wykorzystał m.in. jako środek charakteryzacji bohaterów wywodzących się ze wsi. W dialogi bohaterów wplótł elementy fonetyczne, fleksyjne, słowotwórcze, składniowe i leksykalne typowe dla ziemi sandomierskiej. Niektóre cechy realizowane są przez autora z konsekwencją, inne jedynie okazjonalnie.

Celem referatu jest analiza stylizacji gwarowej wykorzystanej w *Młodości Jasia Kunefala* oraz wskazanie elementów gwary, które stały się jej osią konstrukcyjną. Istotna jest również odpowiedź na pytania, jakie czynniki determinują stylizację gwarową w dziele S. Piętaka, a także jakie ona pełni funkcje. Podczas wystąpienia zostaną przedstawione systemowe (fonetyczne, morfologiczne i składniowe), niesystemowe oraz onomastyczne wykładniki stylizacji gwarowej, występujące w wyekscerpowanych z tekstu jednostkach leksykalnych, dyferencyjnych w odniesieniu do języka ogólnopolskiego. Metodologicznym punktem odniesienia zarysowanych badań jest teoria stylizacji gwarowej Stanisława Dubisza.

Mirosława Mycałka, Nazwy zjawisk niepożądanych z sufiksem *-oza*

Celem artykułu jest analiza nowych wyrazów w języku polskim z sufiksem *-oza*, takich jak: *punktoza, pomnikoza, reklamoza*.

Aleksandra **Niewiara**, Walerego Pisarka „rozbiór polszczyzny” w 20 lat później

Punktem wyjścia jest diagnoza Walerego Pisarka z 2000 r. negatywnie oceniająca konsekwencje przyjęcia „Ustawy o zmianie ustawy o normalizacji” dopuszczającej możliwość publikowania norm obowiązujących w Polsce nie w języku polskim, a w angielskim. W referacie przedstawiam współczesne zjawiska, które można zakwalifikować jako przejawy obniżenia statusu polszczyzny

Katarzyna **Nowak**, *Zolnica, dobnia, cedzidło*, czyli o nazwach naczyń i narzędzi do wytwarzania mydła, świec, octów itp. w anonimowym poradniku z początku XIX wieku

Celem referatu jest opis nazw naczyń i narzędzi wyekscerpowanych z anonimowego poradnika „Sposób robienia mydła, świec, octów, przyprawienia owoców, solenia i wędzenia mięsa, pieczenia chleba, warzenia piwa i robienia krochmalu” wydanego w 1801 roku we Lwowie, nakładem K.B. Pfaffa.

Analizie językoznawczej poddano blisko 30 nazw, ukazując m.in. ich genezę, sposób tworzenia, frekwencję tekstową, obecność w słownikach z tego okresu czy relacje semantyczne między poszczególnymi leksemami. Pokrótkie omówiono sam sposób domowej produkcji wyrobów niezbędnych w gospodarstwie domowym, ze szczególnym uwzględnieniem zastosowania naczyń i narzędzi, których nazwy stały się przedmiotem analizy

Błażej **Osowski**, Słowniki regionalne jako element badań długookresowych słownictwa w Wielkopolsce

Idea powtarzalnych badań mowy ludowej sięga w Poznaniu koncepcji L. Zabrockiego. Wraz ze zmieniającą się sytuacją językową na wsi zmienił się także przedmiot prowadzonych badań – z gwary na język mieszkańców danej wsi/danego terenu. W serii *Wielkopolskich słowników regionalnych* jako element postępowania badawczego wpisany został element weryfikacji stanu ustalonego przez wcześniejsze pokolenia dialektologów. Porównując stan języka

zarejestrowanego przez *Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski* (materiał zbierany w latach 70. XX wieku) i we wspomnianej serii WSR (materiał zbierany od drugiej dekady XXI w.), na wybranych przykładach pokażę realizację idei badań długookresowych słownictwa.

Małgorzata Pachowicz, Grzeczność i agresja językowa w komentarzach internautów

Przedstawiane rozważania dotyczą różnorodnych form grzecznościowych i agresywnych zachowań językowych, które zderzają się w komentarzach internautów. Grzeczność przejawia się w różnorodnych formach, zgodnych z wzorami tradycyjnej językowej etykiety lub też zmodyfikowanych przez internautów. Agresja jest formą napastliwego ataku słownego, w którym wykorzystywane są wszelkie środki językowe służące dyskredytacji danej osoby. Te zachowania językowe, szczególnie w komentarzach internetowych, będą zmieniać swoje oblicza i dlatego warto je obserwować i analizować.

Anna Piechnik, *Siksa, drob, źlamdok, pędrok, wężowica* – znajomość i rozumienie gwarowych ekspresywizmów nazywających dzieci przez najmłodszych mieszkańców wybranych małopolskich wsi

Artykuł przedstawia wyniki badania kwestionariuszowego dotyczącego znajomości wśród młodego pokolenia dyferencyjnych ekspresywizmów gwarowych znanych najstarszym mieszkańcom ich terenów. Badanie przeprowadzono w 2014 r. w czterech szkołach z wschodniej i czterech z zachodniej części obszaru gwar pasa pogórskiego. Analizie poddano odpowiedzi na pytania o pięć ekspresywizmów: *drob, pędrok, siksa, wężowica, źlamdok*. Młodzież deklaruje przede wszystkim znajomość leksemów, które funkcjonują zarówno w gwarze, jak i w polszczyźnie ogólnej (choć w różnych znaczeniach) i powszechniej znane są jej znaczenia charakterystyczne dla polszczyzny potocznej niż dla gwary. Znacznie słabiej znane lub w ogóle nieznane są badanym uczniom wyrazy obce polszczyźnie ogólnej, które wskutek adideacji utożsamiają oni ze słowami znanymi z kodu ogólnego.

Agnieszka Piela, Żartobliwe archaizmy i anachronizmy w słownikach współczesnej polszczyzny

Podstawowym celem artykułu jest ogląd archaicznych i anachronicznych form językowych, które w dzisiejszej polszczyźnie mają żartobliwe nacechowanie – w ogólnych

słownikach języka polskiego opatrzone są one łączonymi kwalifikatorami, tj. chronologicznym (*arch. – archaiczne, daw. – dawne, histor. – archaizm rzeczowy, historyzm, przestarz., przest. – przestarzałe, wychodzące z użycia*) i ekspresywnym (*żart. – żartobliwe*), nierzadko też stylistycznym (*książk. – książkowe, pot.– potoczne*), np. *białogłowa, dziewoja, duszny konsyliarz, mięsiwo, obertas*. Charakteryzowany materiał leksykalny dowodzi, że współcześni użytkownicy języka polskiego chętnie sięgają po dawne elementy językowe – są one dla nich nie tylko ciekawe, ale i oryginalne, bo nieszablonowe w nazywaniu nowej rzeczywistości.

Magdalena Pietrzak, Zaczątki sylwetki w prasie. Uwagi historyka języka

Celem artykułu jest próba ustalenia zaczątków sylwetki prasowej oraz wskazanie jej głównych cech gatunkowych. Podstawę do przeprowadzenia analiz stanowią artykuły ukazujące się w prasie warszawskiej. Badania dowiodły, że pierwsze wypowiedzi, których celem było przedstawienie osoby i opis jej dokonań, pojawiły się w kontekście powiadomień o śmierci. Były to sylwetki osób powszechnie znanych (przedstawiciele hierarchii kościelnej, wysokich urzędników państwowych, członków znamienitych rodów). Artykuł przyjmujący formę powiadomienia o śmierci składał się z kilku segmentów: poinformowanie o śmierci osoby (czas, miejsce, okoliczności śmierci, wiek), przedstawienie osoby i ocena jej dokonań (typy działalności, zajmowane stanowiska, zasługi, zalety charakteru; praktyki religijne — zwłaszcza w odniesieniu do kobiet), informacja o mszy pogrzebowej. Ten typ wypowiedzi prasowej wykazuje istotne pokrewieństwo z innymi formami funeralnymi, to jest wspomnieniem pośmiertnym i nekrologiem, i może być (z perspektywy diachronicznej) klasyfikowany do tych gatunków.

Anna Piotrowicz, Małgorzata Witaszek-Samborska, *Wykluczenie i wykluczony* we współczesnej polszczyźnie

Artykuł dotyczy funkcjonalnej ewolucji, jaką przeszły leksemy *wykluczenie* i *wykluczony* w polszczyźnie od XIX wieku (chwili strukturalnego zapożyczenia z języka rosyjskiego) do dziś. Jak ukazują autorki, wyrazy te, początkowo obecne w języku ogólnym (na co wskazują notacje leksykograficzne), pod koniec XX wieku zaczęły się pojawiać w tekstach naukowych. W polszczyźnie wieku XXI zasiły zasób terminologiczny, a następnie – jako jednostki przynajmniej częściowo zdeterminologizowane – zaczęły funkcjonować w dyskursie

publicznym. Pojawianie się wciąż nowych kolokacji z tymi leksemami (np. *wykluczenie cyfrowe*, *wykluczenie komunikacyjne*) stanowi potwierdzenie poszerzania się zakresu niepokojącego zjawiska, jakim jest ekskluzja społeczna.

Dariusz **Piwowarczyk**, Próba etymologii polskiego *psa*

Celem referatu jest przedstawienie możliwej etymologii polskiego wyrazu *pies*. Większość dotychczas postulowanych hipotez dotyczących pochodzenia tego leksemu określa go jako innowację słowiańską zastępującą niepoświadczony odziedziczony z praindoeuropejskiego wyraz (por. Brückner 1927). Według przedstawionych w słownikach etymologicznych hipotez innowacja ta mogła mieć źródło dźwiękonaśladowcze (Boryś 2006), mogła być związana ze zwyczajem oznaczania moczem swojego terytorium bądź też wykazywała jakiś związek z przymiotnikiem *pstry* (Bańkowski 2000). Starsze hipotezy (por. Długosz-Kurczabowa 2008) wiązały etymologię wyrazu z łacińskim *pecus* 'bydło', w znaczeniu stróża stada bądź kogoś, kto je dogląda (por. Derksen 2008), ale w większości polskich słowników etymologicznych zostały odrzucone.

W niniejszym referacie chciałbym ocenić dotychczas przedstawione pomysły oraz wrócić do starszych hipotez, wskazując na możliwość indoeuropejskiego pochodzenia wyrazu *pies*. Moim zdaniem najnowsze fakty z gramatyki porównawczej języków indoeuropejskich (m. in. badania nad tzw. *schwa secundum*, tj. rozwojem sekundarnych samogłosek anaptyktycznych w zbitkach spółgłoskowych) mogą wskazywać na możliwą indoeuropejską proveniencję tego słowa, potwierdzając tym samym wcześniejsze hipotezy.

Bibliografia

Bańkowski, A. 2000. *Etymologiczny słownik języka polskiego*. T. 2. Warszawa.

Boryś, W. 2006. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków.

Brückner, A. 1927. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków.

Derksen, R. 2008. *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*. Leiden.

Długosz-Kurczabowa, K. 2008. *Wielki słownik etymologiczno-historyczny języka polskiego*. Warszawa.

Renata Przybylska, Przyimki i polityka

Artykuł jest poświęcony opisowi i ocenie poprawnościowej użyciu przyimka *w* konkurującego z przyimkiem *na* w połączeniach z nazwami niektórych państw: *w Litwie/na Litwie, w Ukrainie/na Ukrainie* itd. Wybór jednego z tych przyimków jest w języku polskim motywowany sposobem konceptualizacji przestrzeni zgodnej ze schematem 'centrum – peryferie'. Współcześnie jednak wyborem przyimka rządzą też subiektywne przekonania użytkowników, uznających wyrażenia z przyimkiem *na Litwie, na Ukrainie* za przejaw lekceważącego traktowania tych państw. W związku z tym autorka postuluje akceptację przez normę językową także konstrukcji uchodzących za niedyskryminujące: *w Litwie, w Ukrainie* itp.

Alicja **Pstyga**, Perswazja a przekład (na podstawie tekstów prasowych)

Proponowany temat związany z przekładem tekstów prasowych (w ramach relacji rosyjsko-polskich) i analizą przestrzeni międzytekstowej, uwzględniającą procesy kategoryzacji oraz wartościowania rzeczywistości tekstowej. Krytyczne ujęcie dwutekstów pozwala na ich ocenę z perspektywy odtwarzania rzeczywistości, jej kreowania, oddziaływania na odbiorców oraz podejmowanych działań perswazyjnych (strategicznych), w których różne składniki mogą ujawnić sugestywny potencjał

Magdalena **Puda-Blokesz**, Mitologizmy frazeologiczne w najnowszych ujęciach lingwistycznych

Niniejsze opracowanie ma charakter przeglądowy i syntetyzujący najnowsze ustalenia lingwistyczne na temat frazeologii o proveniencji mitologicznej (grecko-rzymskiej). W tekście odwołano się do najnowszych prac, wydanych przede wszystkim po 2000 roku, które zostały poświęcone – tylko lub w dużej części – mitologizmom frazeologicznym. Omówiono m.in. kwestię definiowania terminu *mitologizm*, zakreślono jego treść i zakres znaczeniowy, przywołano różne kryteria klasyfikacji i opisu mitologizmów frazeologicznych. Prezentowane w przywołanych opracowaniach perspektywy badawcze można określić jako ujęcia pozostające w nurcie komparatystycznym, etymologicznym, statystyczno-teoretycznym, dydaktycznym, dyskursywno-materiałowym czy leksykograficznym. Ze względu na przedmiot opisu, jego znaczenie kulturowe i tożsamościowe, wspólnym mianownikiem prezentowanych stanowisk jest obszar lingwistyki kulturowej.

Jana Raclavská, Jiří Muryc, Z badań nad polszczyzną studentów Uniwersytetu Ostrawskiego w Republice Czeskiej

Artykuł prezentuje wyniki analiz prac pisemnych studentów filologii polskiej kształcących się na czeskiej uczelni (Uniwersytet Ostrawski). Autorzy zbadali wpływ języka czeskiego jako bliskiego typologicznie w planie morfologicznym i składniowym. Uwagę zwrócili również na warstwę leksyki i frazeologii. Stwierdzono, że studenci studiów magisterskich najczęściej popełniają błędy w kolokacjach, co spowodowane jest brakiem konkretnych zasad użycia danego połączenia wyrazowego. Badania prac polonistycznych studentów ostrawskich są prowadzone w celu tworzenia ćwiczeń eliminujących negatywne transfery z języka czeskiego.

Maciej **Rak**, Oddział Krakowski Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego – struktura i działalność w latach 2011–2020

W referacie przedstawię osiągnięcia Oddziału Krakowskiego TMJP w ostatnim dziesięcioleciu (2010-2020), ujmę to na tle historii TMJP.

Ewa Rodek, Sylwetka odbiorcy w przedmowach z okresu II poł. XVII i I poł. XVIII wieku w ujęciu chronologicznym

W artykule przedstawiono zarys sylwetki projektowanego odbiorcy dzieł z dojrzałego i późnego baroku na podstawie badań nad 160 przedmowami do dzieł wydanych w latach 1650–1750. Chronologiczne uszeregowanie źródeł pozwala porównać, jak w ciągu tego stulecia zmieniały się przymioty odbiorcy. Cechy czytelników wiążą się z kilkoma kręgami tematycznymi. W niektórych okresach projektowany odbiorca jest postacią bardzo schematyczną, co wynika z wysokiego stopienia formułiczności gatunku przedmowy.

Danuta Roszko, Roman Roszko, O zastosowaniu teoretycznych badań konfrontatywnych z językiem pośrednikiem w badaniach polonistycznych

W artykule przedstawiona zostaje metodologia teoretycznych badań konfrontatywnych, w której założeniach legł postulat równorzędnego opisu dwóch lub więcej języków. Równorzędność opisu ma gwarantować semantyczny język pośrednik. Autorzy artykułu na przykładzie wybranych znaczeń semantycznej kategorii określoności-nieokreśloności wskazują na te wartości dodane w języku polskim, które wynikają z jednoczesnego

zastosowania metodologii teoretycznych badań konfrontatywnych z językiem pośrednikiem w polsko-litewskich badaniach oraz eksploracji zasobów Polish-Lithuanian Parallel Corpus "2". Autorzy dokonują projekcji (rzutowania) jednoznacznych cech (właściwości) języka litewskiego na język polski, czym wzbogacają i precyzują opis wykładników semantycznej kategorii określoności-nieokreśloności w języku polskim.

Mirosława Sagan-Bielawa, *Polszczyzna i Żydzi w publicystyce „Myśli Narodowej” w latach 1921-1939*

„Myśl Narodowa” była czasopismem reprezentującym poglądy stronnictwa narodowego w Polsce międzywojennej, skierowanym przede wszystkim do warstwy inteligentckiej. Pogląd, że asymilujący się Żydzi mają zły wpływ na stan poprawności językowej, był prezentowany w wielu artykułach, niekiedy ujawniał się w formie dygresji odbiegającej od zasadniczego tematu. Artykuł przedstawia charakterystyczne dla publicystyki endeckiej wypowiedzi na temat stanu polskiej kultury i polskiego społeczeństwa, w których łączono wątki antysemickie z puryzmem językowym.

Aleksandra **Serafin-Wicher**, *Nazwy trumien w polskich zakładach pogrzebowych*

Wystąpienie dotyczyć będzie opisu nazw własnych trumien. Materiał do analizy został wyekscerpowany z dwóch źródeł: opisów trumien na stronach internetowych zakładów pogrzebowych, a także odpowiedzi ankietowych pracowników zakładów pogrzebowych. Zebrany materiał pochodzi z lat 2019 i 2020. Zauważono m.in., że zebrane chrematonimy najczęściej odnoszą się do całej serii identycznych przedmiotów. Potwierdza to zdanie Czesława Kosyła, mówiącego, że: *charakterystyczną cechą współczesnych chrematonimów jest to, że odnoszą się one zwykle do całej serii identycznych z założenia przedmiotów (mnogość jednorodna), a jednocześnie do poszczególnych okazów z serii*¹. A także, że w zbiorze nazw trumien przeważają nazwy, które inspirację czerpią z wzornictwa charakterystycznego dla poszczególnych krajów, np. trumna amerykańska (amerykanka). Celem wystąpienia jest próba stworzenia typologii polskich nazw trumien.

Katarzyna **Sicińska**, *Upadam do nóg JWW Pana Dobrodzieja... O formułach gestycznych w epistolografii polskiej XVIII wieku*

Przedmiotem opisu i analizy staną się typowe dla epistolografii XVIII wieku formuły gestyczne, będące językowym ekwiwalentem określonych gestów i zachowań grzecznościowych, sytuowane w finalnej, a więc strategicznej, części listu. O ile typową dla XVII wieku formułą stanowiła fraza *czołem biję*, o tyle w stuleciu następnym powszechne stało się *padanie do nóg* itp. Interesujący jest rodowód tego typu formuł, ich struktura formalno-semantyczna, funkcje w komunikacji epistolarnej, uwarunkowania społeczne, a także zmiany, jakim podlegały owe formuły. Tym właśnie zagadnieniom zostanie poświęcone wystąpienie. Materiał egzemplifikacyjny pochodzić będzie z ok. 400 rękopiśmiennych, niepublikowanych i nieanalizowanych pod tym kątem listów, pisanych przez kilkudziesięciu autorów, przedstawicieli szlachty i magnaterii. Referat stanowi w założeniu kontynuację cyklu opracowań mojego autorstwa dotyczących etykiety epistolarnej doby średniopolskiej (dotychczasowe opracowania poświęcone zostały m.in. salutacjom, subskrypcjom, formule wyrażania szacunku, oddania usług, oddania się łasce i innym).

Ewa **Sikora**, Leksyka dotycząca warunków bytowych górali podhalańskich na podstawie tekstów gwarowych

Artykuł będzie próbą scharakteryzowania leksyki dotyczącej warunków bytowych górali podhalańskich. Materiał zostanie pozyskany z rękopiśmiennych pamiętników stanowiących opis XIX i XX – wiecznych realiów życia na Podhalu, z innych utworów wspomnieniowych oraz z gawęd. Celem referatu jest zgromadzenie leksemów, które odnoszą się zarówno do sytuacji niedostatku materialnego, jak i do zjawiska przeciwnego, czyli bogactwa. Zebrany materiał zostanie zestawiony z ogólnopolskimi synonimami, co pozwoli wyciągnąć wnioski dotyczące postrzegania omawianych zjawisk oraz ich stereotypizacji przez autorów tekstów źródłowych.

Kazimierz **Sikora**, Pozycja języka polskiego w nauce

Pozycja języka polskiego w nauce słabnie. Dotyczy to zwłaszcza nauk ścisłych, ale proces ten uwidacznia się także w dziedzinach humanistycznych. Nie była w stanie temu zapobiec dalekowzroczna Ustawa z dnia 7 X 1999 r. o języku polskim. Referat przedstawia uwarunkowania i konsekwencje tego niebezpiecznego dla polskiej kultury procesu. Autor zajmuje krytyczne stanowisko wobec dotychczasowych prób przeciwdziałania tym zagrożeniom, licząc na konstruktywną dyskusję nad tym problemem.

Małgorzata Słowik, Kategoria odbiorcy projektowanego (intencjonalnego) na przykładzie *exposé* premierów polskich w latach 1919–2020

Artykuł dotyczy ewolucji zwrotów etykietalnych używanych w *exposé* polskich premierów w latach 1919–2020. Na ich podstawie rekonstruuje repertuar adresatywów stosowanych w *exposé* oraz ich zależność od realiów historyczno-społecznych. Jednocześnie staram się odpowiedzieć na pytanie, pod wpływem jakich czynników nastąpiły poszczególne tendencje rozwojowe w sejmie w ostatnim stuleciu.

Katarzyna Sobolewska, Język świadków historii. Relacja z Mazur

Praca przedstawia językowe i stylistyczne właściwości dwóch narracji autobiograficznych zapisanych w 1950 r. na Mazurach w trakcie prowadzonych tam badań dialektologicznych. Okoliczności przeprowadzenia wywiadu i osoby narratorek pozwoliły uznać te relacje za ważne świadectwo złożone przez świadków historii. Jest to świadectwo rodzinne, lokalne, selektywne, subiektywne, emocjonalne i naznaczone wartościowaniem.

Urszula **Sokólska**, Między erudycyjnością a potocznością. Uwagi o języku Tadeusza Boya-Żeleńskiego

Tadeusz Boy-Żeleński należy do grona twórców, których ogromny dorobek wciąż pozostaje nieznany. Brakuje zarówno obszernych studiów literaturoznawczych, jak też opracowań wykorzystujących językoznawcze narzędzia badawcze. Artykuł jest próbą wyjścia naprzeciw tym zapotrzebowaniom. Zostaną tu omówione zjawiska leksykalne reprezentujące szerokie spektrum stylistyczno-emocjonalne, od słownictwa erudycyjnego poprzez słownictwo neutralne aż po potoczny i wulgarny.

Dorota **Suska**, Wykładniki „paktu faktograficznego” w strukturze osiemnastowiecznych gazet rękopiśmiennych Teodora Ostrowskiego: incipity źródłowe

W drugiej połowie 18. wieku gazety rękopiśmienne tworzyły nieoficjalny (alternatywny wobec drukowanego) obieg informacji. W artykule przedstawiono wyniki analiz reprezentatywnych dla tego okresu gazet pisanych autorstwa Teodora Ostrowskiego. W mediolingwistycznych analizach odwołano się do koncepcji „paktu faktograficznego”, który zobowiązuje nadawcę prasowego m.in. do tego, by przekaz spełniał warunki wierności przedstawianym faktom (prawdziwości), szczegółowości i zwięzłości. Ten właśnie wymiar komunikacyjny osiemnastowiecznych gazet rękopiśmiennych był niezwykle ważny ze względu na następującą

w nich zmianę (w porównaniu z prasą drukowaną) sposobu pozyskiwania informacji oraz strategii tworzenia serwisu informacyjnego opartego na różnych źródłach. Korespondenci gazet pisanych intencjonalnie wytwarzali więc rozmaite praktyki kształtowania obiektywnego, rzetelnego, wiarygodnego przekazu, aby osiągnąć i utrzymać jego status prasowy. W artykule przedstawiono leksykalne incipity źródłowe i typowe kolokacje odnoszące do źródeł informacji (mówionych i pisanych, krajowych i zagranicznych) obecne w gazetach Teodora Ostrowskiego.

Michał **Szczyszek**, Czy i jak w polskim parlamencie mówi się o *języku, języku polskim, miłośnikach języka polskiego, Towarzystwie miłośników Języka Polskiego*. Na podstawie Korpusu Dyskursu Parlamentarnego (lata 1918-2019)

Prace w zespole zgromadzonym w IPI PAN zaowocowały powstaniem – nieustannie rozwijanego – Korpus Dyskursu Parlamentarnego obejmującego XX i XXI wiek (<https://kdp.nlp.ipipan.waw.pl/overview>). Korpus ten powstał na bazie stenogramów parlamentarnych z lat 1918-2019 i zawiera już ponad 200 mln segmentów. Można zatem prowadzić wielotorowe badania językoznawcze (i nie tylko). Na podstawie danych językowych zgromadzonych w Korpusie prowadzone są badania języka polskiego parlamentaryzmu XX i XXI wieku, obecnie – głównie analizy semantyczne i leksykograficzno-leksykologiczne (też i pragmalingwistyczne, kognitywistyczne). Na potrzeby niniejszego tekstu zbadano, czy i jak używane są w polskim dyskursie parlamentarnym ostatniego stulecia 4 struktury językowe: *język, język polski, miłośnik języka polskiego* oraz *Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego*. Dzięki wyszukiwarce (opracowany w IPI PAN Korpusomat) został przeszukany cały Korpus – co umożliwiło wyekscerpowanie tych struktur z wypowiedzi parlamentarzystów i ich językoznawczy opis. Pokaże to zarówno możliwości badawcze tkwiące w samym Korpusie, jak i bogactwo i różnorodność językową tak zgromadzonego materiału, jego złożoność i dynamikę. Dzięki takiej ekscerpcji można prześledzić zakres chronologiczny tych połączeń wyrazowych w polskim dyskursie parlamentarnym, a także zakres semantyczny, tematyczny, pragmalingwistyczny, czyli przeanalizować tematykę występującą w polskim parlamencie, przy której pojawiają się przywołane sformułowania.

Małgorzata **Święcicka**, O miłośnictwie języka polskiego (na przykładzie Oddziału Bydgoskiego TMJP)

Referat dotyczy historii i współczesności OB TMJP, który w 2022 roku będzie obchodził swoje 65 lat istnienia. Refleksja szczegółowa obejmuje przede wszystkim tytułowe miłośnictwo języka z okresu najnowszego, tj. ostatniej dekady XXI wieku.

Autorka szkicu jako przewodnicząca oddziału podejmuje próbę nakreślenia jego działań na tle wcześniejszej (historycznej już dziś) aktywności, wskazania podobieństw i różnic oraz sformułowania uwag na temat przyszłości oddziału.

Bożena **Taras**, Zagrożenia współczesnej polszczyzny

Celem referatu jest pokazanie zmian zachodzących w języku polskim, który jest wartościowany jako dobro kultury, ale bywa też postrzegany jako funkcjonalne narzędzie komunikacji. W tekście omówione zostaną cechy języka, czynniki wpływające na jego kształt oraz warunki jego rozwoju. Podstawę analizy zagrożeń stanowią badania ankietowe przeprowadzone wśród użytkowników współczesnej polszczyzny w latach 2014-2019.

Aleksandra **Tomaszewska**, Zapożyczenia unijne w mediach i prawie – analiza dystrybucji

Celem wystąpienia jest omówienie problematyki brukselizmów w wybranych gatunkach języka polskiego ze szczególnym uwzględnieniem ich dystrybucji ilościowej oraz wybranych trendów związanych z ich kategoryzacją.

Przedstawione zostaną wyniki analizy dystrybucji brukselizmów w trzech podkorpusach: prawie unijnym (dyrektywy i rozporządzenia), komunikatach prasowych opublikowanych przez Unię Europejską oraz wywiadach telewizyjnych z europosłami. Badanie, częściowo uwzględniające metody automatyczne, w tym metody językoznawstwa korpusowego, pozwoliło na identyfikację brukselizmów w języku polskim, oszacowanie ich dystrybucji ilościowej oraz zdefiniowanie trendów związanych z ich użyciem w korpusach gatunkowych.

Badanie, którego wyniki zostaną zaprezentowane podczas konferencji, jest częścią projektu „Brukselizmy – mechanizmy powstawania, funkcje, ewolucja i asymilacja w polszczyźnie” (Diamentowy Grant MNiSW).

Jadwiga **Waniakowa**, Katarzyna **Węgrzynek**, Wszechobecne *na*, czyli o ekspansji przyimka *na* we współczesnej polszczyźnie

Referat dotyczy szerzenia się przyimka „na” we współczesnej polszczyźnie. W szeroko pojętej funkcji wyrażania stosunków przestrzennych wypiera on inne przyimki, jak „w”, „do”, a nawet

„przy” i „pod”. Z drugiej strony, szerzą się hiperpoprawności, które polegają na obecności innych przyimków (na przykład „w”) w utartych konstrukcjach z przyimkiem „na”. Autorki próbują dociec przyczyn tej sytuacji, analizując współczesne dane internetowe i korpusowe oraz konfrontując je z materiałami wcześniejszymi i zaleceniami normatywnymi.

Lucyna Warda-Radys, *Port-3City, CyLet i PomorSolABil* – chrematonimiczne derywaty o podstawach wielowyrazowych a tendencje rozwojowe współczesnego słowotwórstwa (na materiale propozycji nadesłanych na konkurs na nazwę pomorskiego biletu metropolitalnego)

Artykuł ma na celu ukazanie współczesnych tendencji nominacyjnych w zakresie chrematonimii. Nie jest to jednak refleksja na temat nazw autentycznych (funkcjonujących w przestrzeni publicznej), ale analiza propozycji nadesłanych na konkurs na nazwę jednego obiektu – **systemu ujednoczonych opłat za przejazdy transportem publicznym (określanego powszechnie jako bilet metropolitalny)**. Konkurs został ogłoszony w Internecie na początku 2019 roku. Nadesłano na niego ponad 3 tysiące propozycji nazwy biletu. Z tego zbioru do analizy wybrano część nazw – derywaty o podstawach wielowyrazowych. Przedstawiono je w grupach wyodrębnionych ze względu na budowę słowotwórczą nazw. Zwrócono uwagę na bogactwo technik i kreatywnych możliwości tkwiących w wybranych przez twórców nazw środkach słowotwórczych.

Agnieszka Wępa-Siudek, *Język świadków historii. Opowieści z Warmii*

W artykule autorka poddaje analizie język i styl wypowiedzi świadków historii, którzy wspominali plebiscyt przeprowadzony na Warmii, Mazurach i Powiślu w 1920 roku. Struktura narracji jest uporządkowana chronologicznie i kompozycyjnie. Opowieści są spójne, pełne odwołań do rzeczywistych miejsc, osób i zdarzeń, również osadzone w konkretnych czasie i przestrzeni, na co wskazują liczne zaimki wskazujące. Zaangażowanie w relacjonowane wydarzenia ujawnia narracja pierwszoosobowa oraz słownictwo nacechowane emocjonalnie.

Alicja **Witalisz**, *Sto lat badań nad anglicyzmami w świetle nowych nurtów i metodologii badawczych w lingwistyce kontaktu*

Wpisująca się w ponad dwustuletnie dziedzictwo europejskiej lingwistyki kontaktu, polska, blisko stuletnia, tradycja badań nad anglicyzmami w polszczyźnie standardowej i jej odmianach używanych w krajach anglojęzycznych skłania do podsumowań i określenia nowych zadań. Wychodząc od przytoczenia dostępnych danych liczbowych, omówienia zmian jakościowych

w obrębie polskich anglicyzmów w ostatnich dekadach oraz określenia stopnia wpływu angielszczyzny na język polski według pięciostopniowej skali zapożyczenia (Thomason i Kaufmann 1988), omówimy pokrótce postęp badań nad zapożyczeniami, odzwierciedlający wykorzystanie nowych nurtów badawczych w lingwistyce kontaktu i odzwierciedlony w heterogeniczności terminologii, oraz najnowsze metodologie (podejście oparte na uzusie (tzw. *usage-based approach*), podejście onomazjologiczne (tzw. *concept-based approach*), eksperymentalne i inne) wykorzystywane do analizy i opisu wyników niesłabnących europejsko-anglo-amerykańskich kontaktów językowych, pozwalające lepiej zrozumieć proces zapożyczenia.

Aleksandra Wieczorek, Integracja *Elektronicznego słownika języka polskiego XVII i XVIII wieku* i Elektronicznego Korpusu Tekstów Polskich z XVII i XVIII Wieku okiem użytkownika i redaktora

W artykule prezentuję powstałe niedawno ułatwienia w poruszaniu się pomiędzy dwoma elektronicznymi zasobami: *Elektronicznym słownikiem języka polskiego XVII i XVIII w.* oraz Elektronicznym Korpusem Tekstów Polskich z XVII i XVIII w. Udogodnienia te przeznaczone są zarówno dla użytkowników obu zasobów, jak i dla redaktorów słownika. Dla wygody użytkowników w każdym haśle słownika zamieszczone są linki, które umożliwiają znalezienie w korpusie dodatkowych użyć danego hasła. Z kolei na stronie korpusu pod rezultatami wyszukiwania znajdują się skrócone informacje z odpowiedniego hasła słownikowego oraz link do tego hasła w jego pełnej postaci. Stworzone zostały także funkcje automatycznego pobierania danych z korpusu na użytek słownika, co usprawnia pracę redaktorów haseł słownikowych.

Ewa **Woźniak**, Dlaczego *samochód*? Z dziejów polskiego słownictwa motoryzacyjnego

Referat dotyczy dziejów nazwy *samochód*, przy czym uwaga autorki koncentruje się na okresie najdawniejszej obecności tego wyrazu w polszczyźnie oraz jego rywalizacji z synonimami *samojazd* i *automobil* w początkowym okresie rozwoju słownictwa motoryzacyjnego, czyli na przełomie XIX i XX wieku. Wskazane zostają czynniki, które mogły mieć wpływ na utrwalenie się tej nazwy w odniesieniu do pojazdów mechanicznych. Są to: rodzimość, najwcześniejsza datacja oraz łatwość tworzenia derywatów. Na rozpowszechnienie się *samochodu* wpływ miała prasa motoryzacyjna oraz ogólna.

Karolina Wróbel-Kącka, Tendencje imiennicze w powiecie bocheńskim (na przykładzie księgi metrykalnej parafii Chronów z XIX wieku)

Celem artykułu jest próba ukazania tendencji imienniczych w powiecie bocheńskim na przykładzie księgi metrykalnej parafii Chronów z XIX wieku. W szkicu zanalizowana zostanie kwestia dotycząca popularności imion (z uwzględnieniem imion rzadkich) ze względu na pochodzenie ich nosicieli (chłopskie, szlacheckie). Rozważaniom poddane zostaną także zagadnienia dotyczące wieloimienności oraz zjawisko nadawania imion dzieciom nieślubnym.

Katarzyna **Wyrwas**, Konceptualizacje pojęcia BEZPIECZNY w świecie indoeuropejskim

W referacie przedstawione zostaną konceptualizacje pojęcia BEZPIECZNY widoczne w wybranych językach indoeuropejskich na tle psychologicznych koncepcji bezpieczeństwa jako jednej z podstawowych potrzeb człowieka. Dane etymologiczne i historycznojęzykowe zaczerpnięte ze słowników pozwalają na zarysowanie dawnego obrazu poczucia bezpieczeństwa na przykładzie przymiotników, takich jak łac. *tūtus*, hiszp. *seguro*, pol. *bezpieczny*, ros. *безопасный*, mac. *безбеден*, niem. *sicher*, fr. *sûr*, ang. *safe*. Analiza przykładów przymiotnikowych i rzeczownikowych oraz rdzeni praindoeuropejskich pokazuje, że *bezpieczny* to m.in. 'niewymagający opieki, dozoru', a wtórnie – 'wolny od trosk', 'niezagrożony, bez niebezpieczeństwa', 'zabezpieczony, chroniony', 'zdrowy, niezraniony, kompletny', 'pewny, solidny'.

Marcin **Zabawa**, *Archeolog, lisek, dopalacz*: o neosemantyzmach w potocznej polszczyźnie informatycznej

Celem referatu jest przedstawienie różnego rodzaju neosemantyzmów używanych w potocznej polszczyźnie osób interesujących się komputerami i Internetem. Podstawą badań jest korpus potocznej polszczyzny informatycznej, stworzony i przeanalizowany przez autora. Składa się on z krótkich wpisów (tzw. postów) zebranych z 32 wybranych forów internetowych o tematyce komputerowej (sprzęt komputerowy, oprogramowanie, Internet).

Neosematyzmy znalezione w korpusie można podzielić na te motywowane wpływami obcymi (czyli przede wszystkim angielszczyzną), jak i takie, gdzie nowe znaczenie powstało w wyniku wewnętrznego rozwoju polszczyzny (tj. bez modelu obcego) będącego rezultatem m. in. kreatywności internautów i chęci do eksperymentowania z językiem. Przykłady neosemantyzmów motywowanych wpływem angielszczyzny to np. *dedykowany* (o karcie graficznej, programie komputerowym itp.): 'przeznaczony do użycia z wybraną wersją systemu

operacyjnego, określoną płytą główną itp.’), zaś neosemantyzmów rodzimych to np. *archeolog* czy *górnik* (‘osoba odświeżająca stare wątki na forum internetowym’).

Referat niniejszy skupia się na neosemantyzmach rodzimych. Mają one często charakter metaforyczny i mogą być tworzone na podstawie podobieństwa fizycznego (np. *grill* ‘otwory wentylacyjne w obudowie komputera’, *buda* ‘obudowa komputera’, *choinka* ‘komputer wyposażone w liczne kolorowe diody LED, kolorowe przewody itp.’), podobieństwa funkcji (np. *dolewka* ‘uzupełnienie tuszu w drukarce atramentowej’, *drzwi* ‘ściana obudowy komputera, którą można otworzyć i zdjąć’; tego typu skojarzenia mają często komponent humorystyczny, np. *kastrat* ‘komputer bez ważnych podzespołów, np. bez płyty głównej’ czy wspomniany wyżej *archeolog* lub *górnik*), skojarzeń synonimicznych z istniejącymi terminami (np. *szczurek* czy *gryzoń* ‘mysz komputerowa’), skojarzeń formalnych, tj. związanych z pisownią i/lub wymową (np. *kompas* ‘komputer, od formy skróconej *komp*’, *winda* ‘system operacyjny Windows’) czy też skojarzeń międzyjęzykowych (np. *lisek* ‘przełęczarka Firefox’, *okna* ‘system operacyjny Windows’). Neosemantyzy mytywowane metonimią również występują, choć są wyraźnie rzadsze (np. *blaszak* ‘komputer stacjonarny’ [jego obudowa jest zwykle wykonana z blachy]).

W referacie zostaną przedstawione liczne przykłady neosemantyzmów rodzimych znalezionych w korpusie, a także zostanie omówiona ich częstość użycia oraz funkcje, jakie pełnią w języku. Podjęta zostanie także próba ich oceny normatywnej.

Katarzyna **Zagłoba**, Frekwencja części mowy w Wielkopolskich Słownikach Regionalnych i tekstach ciągłych

Celem wystąpienia będzie przedstawienie i analiza struktury frekwencyjnej poszczególnych części mowy w publikacjach z serii „Wielkopolskie Słowniki Regionalne”, w której dotychczas ukazało się sześć słowników. Wskazana zostanie nie tylko liczbowa frekwencja części mowy, ale też czynniki wpływające na większą lub mniejszą ich liczebność. Statystyki dotyczące haseł słownikowych zostaną porównane z frekwencją części mowy w tekstach ciągłych, to jest w odpowiedziach informatorów wskazanych słowników.

Barbara Żebrowska-Mazur, Rafał Mazur, O odmianie środowiskowej języka księży – propozycja badawcza

Celem artykułu jest próba analizy środowiskowej odmiany języka księży rzymskokatolickich w oparciu o materiał ankietowy. W badaniach wzięło udział 28 osób w wieku od 20 do 61 lat, 64,3% respondentów to księża, a pozostałe 35,7% klerycy. W ten sposób zebrano 370

potocznych określeń używanych przez duchownych w codziennej komunikacji. Analizowaną odmianę języka charakteryzuje duża ekspresja, humor i kreatywność.

Piotr **Żmigrodzki**, Kartki z dziejów Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego: lata 1920–1939

W referacie przedstawię podstawowe ustalenia dotyczące genezy Towarzystwa, jego utworzenia w 1920 roku oraz wybrane aspekty jego funkcjonowania w okresie do wybuchu drugiej wojny światowej, przede wszystkim związane z jego strukturą organizacyjną: zarządem głównym, kołami, delegatami terenowymi oraz ich aktywnością i najważniejsze osiągnięcia w działalności merytorycznej.